

EUROPOS BENDRIJŲ KOMISIJA

Briuselis, 13.12.2005
KOM(2005) 658 galutinis

KOMISIJOS KOMUNIKATAS TARYBAI IR EUROPOS PARLAMENTUI

Tvaraus vystymosi strategijos peržiūra

Veiksmų programa

KOMISIJOS KOMUNIKATAS TARYBAI IR EUROPOS PARLAMENTUI

Tvaraus vystymosi strategijos peržiūra

Veiksmų programa

(Tekstas svarbus EEE)

TURINYS

1.	Veiksmų programa	4
2.	Pokyčių įgyvendinimas – pagrindinių klausimų sprendimas	6
2.1.	Klimato kaita ir švari energija	7
2.2.	Visuomenės sveikata	8
2.3.	Socialinė atskirtis, demografija ir migracija	9
2.4.	Gamtos išteklių valdymas	10
2.5.	Darnusis transportas	11
2.6.	Skurdas pasaulyje ir iššūkiai vystymosi srityje	12
3.	Rezultatai	13
3.1.	Veiksmingesnė priežiūra	13
3.2.	Geresnis politikos formavimas	14
4.	Išvados	17

1 PRIEDAS DEKLARACIJA DĖL PAGRINDINIŲ TVARAUS VYSTYMOŠI PRINCIPŲ <i>EUROPOS SĄJUNGOS TARYBA Pirmininkavimo išvados dok. nr. 10255/05 BRIUSELIO EUROPOS VADOVŲ TARYBA 2005 m. BIRŽELIO 16 ir 17 d.</i>	18
--	----

2 PRIEDAS TIKSLAI, UŽDUOTYS, POLITIKOS KRYPTYS IR VEIKSMAI SIEKIANT TVS PAŽANGOS	20
---	----

1.	KLIMATO KAITOS PROBLEMOS SPRENDIMAS	21
2.	GEROS SVEIKATOS SKATINIMAS – VISUOMENĖS SVEIKATA	22
3.	KOVA SU SOCIALINE ATSKIRTIMI IR DEMOGRAFINIŲ POKYČIŲ PROBLEMOS SPRENDIMAS	23
4.	GERESNIS GAMTOS IŠTEKLIŲ VALDYMAS	25
5.	TVARESNIŲ TRANSPORTO KŪRIMAS	27

6.	KOVA SU SKURDU PASAULYJE IR VYSTYMOŠI SKATINIMAS	29
----	--	----

3 PRIEDAS 2005 M. ES TVARAUS VYSTYMOŠI STRATEGIJOS PERŽIŪRA: PIRMOJI APŽVALGA IR ATEITIES GAIRES <i>KOMISIJOS KOMUNIKATAS TARYBAI IR EUROPOS PARLAMENTUI {KOM (2005) 37}</i>	33
--	----

ES tvaraus vystymosi strategijos peržiūra

Europiečiams svarbi *gyvenimo kokybė*. Jiems būtina gerovė, švari aplinka, gera sveikata, socialinė apsauga ir lygybė. Jie nori, kad šiuos dalykus turėtų ne tik jie, bet ir jų vaikai bei anūkai. Greitai besikeičiančiame pasaulyje – pasaulyje, kuriame dėl pokyčių tempo gali tekti iš esmės persvarstyti ekonomikos, socialinės struktūros ir gamtos gebėjimą prisitaikyti, – Europa turi atsinaujinti ir būti pokyčių centre. Svarbiausia išlaikyti varomąją jėgą, kuri leistų ekonomikos augimui, socialinei gerovei ir aplinkos apsaugai stiprinti vienas kitą.

Ši uždavinį ir būtinybę keistis 2001 m. Geteborge pripažino Europos Vadovų Taryba patvirtindama Tvaraus vystymosi strategiją, kurią 2002 m. Barselonos Europos Vadovų Taryba papildė išorės aspektu. Tvaraus vystymosi principus ir tikslus (ekonominė gerovė, socialinė lygybė, aplinkos pasauga ir tarptautiniai išsipareigojimai) Europos Vadovų Taryba dar kartą patvirtino 2005 m. birželio mėn. priimdama pagrindinius tvaraus vystymosi principus, ir jie buvo Europos valstybių vadovų susitikimo 2005 m. spalio mėn. Hampton Court diskusijų centre.

Europa sėkmingai pradėjo taikyti šiuos tvaraus vystymosi principus. Įgyvendinant atnaujintą Lisabonos procesą, imtasi svarbių iniciatyvų socialinėje ir aplinkos apsaugos srityse. Tačiau dėl didelio pokyčių tempo, kad Europa ir toliau eitų tvariu raidos keliu, būtina padidinti pastangas. Ši tikslą galima pasiekti tvirčiau išsipareigojant siekti augimo ir didinti užimtumą, kartu pasiryžus išsaugoti ir apsaugoti Europos socialinį ir gamtos paveldą, naudotis žiniomis, siekti naujovių, integruotai formuoti politiką ir skirti finansavimą.

Vyriausybės visada bus svarbi sprendimo dalis, nes jos nustato pagrindą, kuriuo remdamiesi piliečiai ir verslo įmonės priima sprendimus. Tačiau tvarus vystymasis – ne tik vyriausybių reikalas. Visoms suinteresuotosioms šalims, ypač įmonėms ir piliečiams, turi būti suteikta galių, ir jos turi būti skatinamos ieškoti naujų bei naujoviškų būdų, kaip spręsti išskylančias problemas ir pasinaudoti atsirandančiomis galimybėmis. Europa negali išspręsti visų šių uždavinių viena ir yra pasiryžusi visam pasauliui svarbius klausimus spręsti kartu su tarptautiniais partneriais ir atsižvelgdama į pasaulinę perspektyvą.

1. VEIKSMŲ PROGRAMA

Tvarus vystymasis yra bendras ilgalaikis Sutartyje numatytas Europos Sąjungos tikslas. 2001 m. Europos Vadovų Taryba pateikė strategiją, kaip šį tikslą pasiekti. Tuomet ambicijas pakeitė politinės iniciatyvos, kurios jau duoda praktinių rezultatų.

Veiksmų programa parengta. Kalbant apie ekonomiką, atnaujinta Lisabonos strategija yra augimo ir užimtumo didinimo variklis. Ji padės ES spręsti pasaulinės konkurencijos ir senstančios visuomenės problemas. Stipresnė Europos ekonomika yra gyvybiškai svarbi tvaraus vystymosi dalis; ji padės sukurti išteklius investuoti, pavyzdžiui, į švaresnę aplinką, geresnį švietimą, sveikatos priežiūrą ir socialinę apsaugą. Kita vertus, ekonominei sėkmei užtikrinti labai svarbus tausesnis gamtinių išteklių naudojimas ir didesnis socialinis teisingumas.

Pripažindama šiuos ryšius, ES pasitelkia viena kitą sutvirtinančias ekonomines, socialines ir aplinkos politikos sudėtines dalis. Šiuo metu Komisija atlieka visų pagrindinių priemonių, kurias ji siūlo įgyvendinti įvairiose politikos srityse, poveikio vertinimą, kad įvertintų jų įtaką

tvarumui. Žemės ūkio ir žuvininkystės politikos reforma, kaimo vystymo politikos sutvirtinimas, taip pat sanglaudos politikos atnaujinimas patvirtina minėtą išipareigojimą politiką formuoti integruotai. ES sukūrė politinį pagrindą, skirtą kovoti su klimato kaita, įskaitant ambicingą prekybos CO₂ emisijos leidimais sistema, kuria siekiama paskatinti pramonės įmones mažiausiomis sąnaudomis mažinti emisiją.

Patvirtintos kelios kompleksinės ir teminės strategijos bei veiksmų planai¹, dažnai kartu su konkrečiais tikslais ir įgyvendinimo etapais. Šios strategijos ir veiksmų planai apima bendras pastangas, kurių imamasi įvairiose srityse, pavyzdžiui, siekiant pagerinti saugumą, visuomenės sveikatą, socialinę integraciją, sustiprinti sanglaudą ir sustabdyti biologinės įvairovės nykimą, pagerinti dirvos, vandens ir oro kokybę. Be to, tarptautinių veiksmų ėmėsi ir Valstybės narės bei vietos ir regioninės valdžios institucijos, pavyzdžiui, siekdamos spręsti socialinės atskirties klausimus, pasirengti senėjančios visuomenės poveikiui, sumažinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisiją ir pagerinti vietos viešojo transporto kokybę².

Šiame peržiūros dokumente atsižvelgiama į minėtus pasiekimus ir nurodomi tolesni konkretūs veiksmai, kurių reikia imtis artimiausiais metais. Šiuo dokumentu užbaigiamas 2005 m. pradžioje prasidėjęs peržiūros procesas, kuris susideda iš trijų glaudžiai viena su kita susijusių ir vieną paketą sudarančių dalių:

- 2005 m. vasario mėn. patvirtinto Komisijos komunikato, kuriame buvo įvertinta padaryta pažanga ir pasiūlytos pirmosios gairės;
- Europos Vadovų Tarybos 2005 m. birželio mėn. patvirtintų pagrindinių principų;
- šio komunikato, kuriame pagrindinis dėmesys skiriamas įgyvendinimui ir veiksams.

Rengdama šį paketą, Komisija glaudžiai konsultavosi su Taryba, Parlamentu, valstybėmis narėmis, nevyriausybinėmis organizacijomis, piliečiais, suinteresuotosiomis šalimis ir išklausė jų nuomones³. Pagrindinės išvados, padarytos po šių konsultacijų, – peržiūroje strategijoje turėtų būti numatyti aiškesni tikslai, aiškiau paskirstyta atsakomybė, numatyta didesnė atsakomybė ir platesnė parama, didesnis tarptautinio aspekto integravimas ir veiksmingesnis įgyvendinimas bei priežiūra.

Šios peržiūros tikslas – **ne pakeisti, bet patobulinti** tvaraus vystymosi strategiją. Juo siekiama užtikrinti, kad būtų išnaudoti ryšiai tarp Europos politikos iniciatyvų ir įvertinti privalumai bei trūkumai, kad būtų pasiekti tvarumo tikslai. Peržiūrint strategiją

- nustatomos pagrindinės sritys, kuriose artimiausiu metu reikia imtis aktyvesnių veiksmų;
- siūloma formuojant vidaus politiką atsižvelgti į tvaraus vystymosi išorės aspektą (pavyzdžiui, pasaulio išteklių naudojimą arba tarptautinio vystymosi klausimus) ir

¹ Bendra įvairių ES strategijų ir veiksmų planų, skirtų tvariam vystymuisi paremti, apžvalga pateikta II priede.

² Pagrindiniai padarytos pažangos pavyzdžiai pateikti 2005 m. vasario mėn. Komisijos Komunikate KOM (2005) 37. Taip pat žiūrėti 2005 m. gruodžio mėn. Eurostato leidinį, kuriame pateikiami tvaraus vystymosi rodikliai.

³ 2005 m. vasario mėn. Komisijos komunikatas KOM (2005) 37. Konsultacijų metu Komisija gavo daugiau kaip 1100 nuomonių.

nuosekliau vertinti Europos politinių pasirinkimų poveikį viso pasaulio tvariam vystymuisi;

- siūlomi būdai, kai vertinti padarytą pažangą ir reguliariai persvarstyti prioritetus, kad būtų lengviau užtikrinti didesnę valstybių narių ir ES strategijų nuoseklumą;
- rekomenduojama palaikyti nuolatinį dialogą su piliečiais ir organizacijomis – įmonių vadovais, regionų ir vietos valdžios institucijomis, nevyriausybinėmis organizacijomis, akademinės visuomenės atstovais ir piliečių organizacijomis, dalyvaujančiais įgyvendinant pokyčius.

2. POKYČIŲ ĮGYVENDINIMAS – PAGRINDINIŲ KLAUSIMŲ SPRENDIMAS

Šiame strategijos peržiūros dokumente nurodomi keli pagrindiniai klausimai, kuriems spręsti reikalingas didelis postūmis aukščiausiu politiniu lygiu, kad būtų įtraukta visuomenė, pagreitintas sprendimų priėmimas ir priemonių taikymas visais lygiais, skatinamas „bendresnis“ mąstymas ir paspartintas naujų ir geresnių idėjų įsisavinimas. Jame pripažįstamas poreikis reguliariai tikrinti pažangą ir pateikiami pasiūlymai, kai tai padaryti.

Sprendžiant konkrečius klausimus, reikia atsižvelgti į keletą kompleksinių veiksnių. Stebimos raidos kryptys yra tarpusavyje susijusios, ir todėl sektorių politiką reikia ir toliau vertinti bendrai, integruotoje sistemoje. Kaip pavyzdį galima pateikti įvairialypę kovos su *klimato kaita* problema, kurią sprendžiant ir mažinant šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimą energijos politikos vaidmuo yra lygiai toks pat svarbus kaip ir transporto politikos vaidmuo. Klimato kaita turi socialinį poveikį, pavyzdžiui, dėl to, kad stichinės nelaimės (kaip antai potvyniai ir sausras) dažnai daro neproporcingą poveikį silpniausiems regionams ir gyventojų grupėms. Europa jau taiko pozityvius įvairių politikos sričių ryšius. Imtasi veiksmų tvarios energijos srityje siekiant pagerinti energijos tiekimo patikimumą, sumažinti klimato kaitą, oro taršą vietos lygiu, skurdą ir padidinti saugumą, tuo pat metu skatinant kaimo ir atskirų vietovių vystymąsi. Tačiau yra ne tik privalumų, bet ir trūkumų. Tam tikrų politikos sričių įgyvendinimas yra susijęs su derinimo išlaidomis, todėl reikia rasti būdą, kaip pasiekti pusiausvyrą tarp privalumų ir trūkumų.

Kad priemonės būtų veiksmingos, būtinas tarptautinis bendradarbiavimas ir solidarumas. ES yra įsipareigojusi mažinti skurdą besivystančiose šalyse ir, siekdama tūkstantmečio vystymosi tikslų, glaudžiai bendradarbiauja su Jungtinėmis Tautomis. Ji dalyvauja daugelyje daugiašalių projektų, kuriais siekiama, pavyzdžiui, įgyvendinti per Pasaulio viršūnių susitikimą tvaraus vystymosi klausimais priisiemtus įsipareigojimus biologinės įvairovės, žuvų išteklių, energijos ir vandens srityje ir kovoti su klimato kaita. ES pasinaudos savo įtaka siekdama, kad įgyvendinant tvaraus vystymosi darbotvarkę dalyvautų kuo daugiau šalių. Be to, įgyvendindama pokyčius, ji pasitelks savo pačios turimas priemones, pavyzdžiui, prekybos ir bendradarbiavimo susitarimus ir, formuodama vidaus politiką, atsižvelgs į išorės aspektą.

ES ir valstybės narės turi ir toliau investuoti į mokslinius tyrimus ir technologijas, kad rastų naujus išlaidų ir išteklių požiūriu veiksmingus gamybos bei vartojimo būdus. Pasitelkdama naujas technologijas (informacijos technologijų ir ryšių priemonės, alternatyvios energijos gamybą, nedidelį poveikį aplinkai darančius produktus ir procesus, naują kurą ir transporto technologijas), Europa gali pasiekti esminių rezultatų veiksmingo išteklių naudojimo srityje, o tai gali suteikti tvaraus augimo galimybę.

Švietimas atlieka esminį vaidmenį skatinant pokyčius, kurie yra būtini siekiant tvaraus vystymosi. Švietimas užtikrina įgūdžius, kurie yra būtini norint prisitaikyti prie pasaulinių pokyčių, žinių sklaidą ir suinteresuotųjų šalių dalyvavimą įgyvendinant tuos pokyčius.

2.1. Klimato kaita ir švari energija

Klimatas kinta. Klimato kaitos negalima išvengti, tačiau įmanoma ją apriboti iki priimtino lygio, o jos neigiamą poveikį smarkiai sumažinti. Tai viso pasaulio problema, kuriai spręsti būtini sprendimai turi būti priimami pasaulio lygiu. Būtina, kad, siekiant sumažinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimą, daugiau pastangų dėtų ne tik ES, bet ir kitos didžiosios šalys teršėjos bei sparčiai augančios ekonomikos šalys. Be to, labai svarbu, kad ES pati prisitaikytų prie klimato kaitos ir padėtų tai padaryti besivystančioms šalims.

Vienoms grupėms, sektoriams ir šalims būtini pokyčiai padarys didesnę poveikį nei kitoms. Svarbu kurti mechanizmus, kurie leistų padėti tiems, kam bus padarytas didesnis poveikis, ir paskatinti visus tarptautinius partnerius įgyvendinti aktyvią kovos su klimato kaita politiką.

Klimato kaitos mažinimas suteikia didelių socialinių bei ekonominių galimybių ir padės sumažinti kitas netvaraus vystymosi tendencijas. Pavyzdžiui, pakeitus energijos naudojimo modelį būtų galima energijos vartojimą ES ekonomiškai sumažinti bent 20 %, tai yra tiek, kiek šiuo metu kartu suvartoja Vokietija ir Suomija. ES turi pakankamai atsinaujinančių energijos šaltinių (vėjo, saulės, biomasės, bangų, vandens, geoterminė energija) ir jiems naudoti skirtų technologijų, kad galėtų patenkinti daug didesnę savo šilumos, elektros ir kuro poreikių dalį.

Patirtis rodo, kad priemonės, kurių imamasi siekiant sumažinti klimato kaitą ir išnaudoti ES atsinaujinančios energijos ir veiksmingo jos naudojimo potencialą, be akivaizdžios ekonominės naudos, yra netiesiogiai susijusios su daugeliu kitų privalumų: didesniu energijos tiekimo patikimumu, sumažėjusiu kitų teršalų išmetimu, atskirų vietovių vystymusi ir kokybišku užimtumu. Šios priemonės taip pat padeda ES neužleisti pozicijų technologijų inovacijos srityje, atsižvelgiant į vis didėjančią konkurenciją šiose srityse. Be to, ES taip pat turi daug galimybių padėti augti besivystančių šalių ekonomikai naudojant mažiausiai taršias technologijas, pavyzdžiui, pasitelkdama Kioto protokole numatytą švaraus vystymosi mechanizmą, kuris leidžia šias technologijas perduoti besivystančioms šalims. Potencialas yra. Reikia jį išnaudoti.

Pagrindiniai veiksmai:

- Pasibaigus dabartinių įsipareigojimų įgyvendinimo terminui 2012 m., ES įsipareigos toliau mažinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimą; šiuo tikslu ji parengs pasiūlymus ir sieks sudaryti platesnius tarptautinius susitarimus, kurie apimtų visas šiltnamio efektą sukeliančių dujų rūšis ir sektorius, skatindama inovaciją ir numatydama prisitaikymo priemones. ES prekybos emisijos leidimais sistema galėtų būti pavyzdys tarptautinei anglies rinkai.
- Įgyvendindama antrąją Europos klimato kaitos programos etapą, ES parengs būsimą politiką dėl klimato ir bendradarbiaus su suinteresuotosiomis šalimis, kad sukurtų naujas priemones, kurios padėtų sistemingai rasti ekonomiškai naudingus sprendimus srityse, susijusiose su, pavyzdžiui, automobiliais, aviacija, technologijų vystymu ir pritaikymu. ES ir valstybės narės persvarstys ES prekybos emisijos leidimais sistemą siekdamas ją patobulinti ir apsvaistys galimybę išplėsti jos taikymą kitoms šiltnamio efektą sukeliančių

dujų rūšims ir sektoriams, pavyzdžiui, aviacijai.

- 2005 m. lapkričio mėn. Hampton Court vykusiame neoficialiame susitikime Europos valstybių ir vyriausybių vadovai sutarė prašyti Komisijos parengti atnaujintą Europos energijos politiką, kuri būtų tvari, patikima ir konkurencinga. 2006 m. Komisija rengs svarbias priemones dėl biomasės⁴ ir biokuro. Be to, 2006 m. ji pradės diskusijas dėl ES politikos iki 2020 m. apsinaujančios energijos srityje, įskaitant diskusijas dėl to, kokią suvartojamos energijos dalį turėtų sudaryti atsinaujinantys šaltiniai. Taip visoms dalyvaujančioms šalims bus nustatytas aiškus tikslas, suteiksiantis įmonėms ir investuotojams tikrumo. ES ir toliau skatins atsinaujinančios energijos naudojimą visame pasaulyje.
- Komisija pasiūlys energijos efektyvumo veiksmų planą, padėsiantį realizuoti numatomą ekonominiu požiūriu naudingą 20 % mažesnio energijos suvartojimo potencialą. Reikia dėti daugiau pastangų mažinant energijos vartojimą pastatuose neatsižvelgiant į dabartinius įstatymus dėl pastatų energijos efektyvumo, pirmiausia siekiant padėti namų ūkiams. Pasitelkusi struktūrinius fondus, Komisija bendradarbiaus su valstybėmis narėmis, kad pasiektų energijos vartojimo efektyvumo tikslus, ypač su tomis valstybėmis narėmis, kurių energijos vartojimo efektyvumo didinimo potencialas yra didžiausias.

2.2. Visuomenės sveikata

Sveikata yra visuotinės svarbos klausimas. Ligos plinta labai greitai nepaisydamos žemynų ribų. Europa turi didinti kovos su valstybių sienas peržengiančiomis grėsmėmis sveikatai pajėgumus. ES pastangas turi lydėti veiksmingi kaimyninių šalių veiksmai ir veiksmai pasaulio lygiu. Kad būtų galima kovoti su grėsme sveikatai, būtini neatidėliotini ir veiksmingi veiksmai bei veikiančios sveikatos sistemos, taip pat pakankami pajėgumai valdymo, technologijų ir infrastruktūros srityse. Dėl vienos valstybės narės nesugebėjimo reaguoti gali kilti pavojus visai ES. Todėl gyvybiškai svarbu visoje ES panaikinti sveikatos srityje esančius skirtumus.

ES taip pat yra įsipareigojusi remti tarptautines pastangas, kuriomis siekiama gerinti sveikatos priežiūrą. Šiuo metu 40 mln. pasaulio gyventojų serga ŽIV ir (arba) AIDS. 24 mln. žmonių, iš kurių 5 mln. – vaikai, jau mirė. Dėl maliarijos kiekvienais metais miršta daugiau kaip milijonas žmonių – tai daugiausia Afrikoje į pietus nuo Sacharos gyvenantys vaikai. Didėjantis antibiotikams atsparių bakterijų štamų skaičius išlieka didele problema.

Sveikatos skatinimas ir ligų prevencija (tinkamu lygiu atsižvelgiant į sveikatai svarbius veiksnius) ateityje sumažins ligų ekonominę ir socialinę naštą. Be to, geresnės žinios apie teršalų poveikį sveikatai leis lengviau parengti geresnes prevencijos ir planavimo priemones.

Pagrindiniai veiksmai:

kurių turi imtis ES ir valstybės narės siekdamos:

- patobulinti kovos su grėsmėmis sveikatai veiksmų planus (rengiantis galimai pandemijai, atsižvelgiant į neseniai atnaujintas rekomendacijas dėl pasirengimo gripo pandemijai);
- sutarti dėl ES strategijos, skirtos spręsti su ŽIV ir (arba) AIDS susijusias problemas, ir ją

⁴ KOM (2005) 628.

įgyvendinti, be kitų dalykų imantis veiksmų pagerinti priežiūrą ir sustiprinti valstybių narių bendradarbiavimą. Kalbant apie trečiąsias šalis, būtina padidinti pastangas siekiant įgyvendinti esamą ES kovos su ŽIV ir (arba) AIDS, tuberkulioze ir maliarija veiksmų programą;

- koordinuoti mokslinius tyrimus, skirtus nustatyti ryšį tarp aplinkos teršalų, jų poveikio ir įtakos sveikatai, siekiant geriau suprasti, kokie aplinkos veiksniai kelia su sveikata susijusias problemas, ir rasti geriausias jų išvengimo būdus.

2.3. Socialinė atskirtis, demografija ir migracija

Kova su skurdu ir socialine atskirtimi ES – tai ne vien tik mažų pajamų didinimas. Tai galimybių įsidarbinti, apsigyventi, judėti, taip pat galimybės naudotis sveikatos priežiūros, ryšių bei informavimo paslaugomis ir, svarbiausia, švietimo bei mokymo sistema skatinimas. Nemaža ES gyventojų dalis (15 %) gyvena ties skurdo riba. Ypač didelį susirūpinimą kelia vaikų skurdas. Kaip pabrėžta Hampton Court vykusiame neoficialiame Europos valstybių ir vyriausybės vadovų susitikime, kova su socialine atskirtimi turi būti prioritetinga sritis.

Senėjanti visuomenė ES kelia ne tik ekonomines, bet ir rimtas socialines problemas. Visuomenės senėjimas spartės iki 2040 m., ir dėl to, kaip ir dėl mažėjančio gimstamumo, sumažės darbingų gyventojų skaičius. Faktiškai, mažėjantis gimstamumas ir ilgėjanti gyvenimo trukmė gali reikšti, kad iki 2050 m. vieną pagyvenusį asmenį išlaikys du darbingo amžiaus gyventojai, tuo tarpu kai šiuo metu pastarųjų yra dvigubai daugiau. Dėl šių tendencijų gali sumažėti augimo tempas.

Vyriausybės turi parengti Europos ekonomiką ir visuomenę minėtam senėjimui. Siekiant išlaikyti tvaraus ekonominio augimo pajėgumą, būtina didinti našumą ir skatinti dalyvavimą darbo rinkoje, ypač vyresnio amžiaus asmenų ir moterų. Dėl to būtina modernizuoti Europos socialinės apsaugos sistemas, ypač pensijų ir ilgalaikės priežiūros srityse, bei skatinti aktyvų ir sveiką senėjimą. Būtina šeimai palanki politika. Labai svarbus veiksmingas migracijos srautų valdymas, įskaitant pozityvų migrantų bei jų šeimų integravimą. Dėl to taip pat reikia daugiau ir geriau gyvenimo ciklo požiūriu investuoti į žmogiškąjį kapitalą, kad būtų išlaikytas darbuotojų gebėjimas įsidarbinti. Būtina, kad šiuo tikslu valstybės narės įgyvendintų veiksmingas visą gyvenimą trunkančio mokymosi strategijas.

Pagrindiniai veiksmai:

- Atsakydama į 2005 m. spalio mėn. Hampton Court vykusio valstybių ir vyriausybės vadovų susitikimo diskusijas, Komisija 2006 m. pradžioje pateiks komunikatą, kuriame bus nagrinėjamos galimybės, kaip ES galėtų padėti valstybėms narėms spręsti demografines problemas, pirmiausia skatinant aktyvaus senėjimo strategijas, imigrantų integravimą ir sudarant geresnes sąlygas šeimoms. Ji konsultuosis su socialiniais partneriais, ar siūlyti naujas iniciatyvas, skirtas profesinio ir asmeninio gyvenimo derinimui paremti.
- Komisija siūlo paskelbti Europos kovos su skurdu ir socialine atskirtimi metus. 2006 m. bus pateiktas moterų ir vyrų lygių galimybių planas, skirtas lyčių lygybei užtikrinti ir padėti spręsti ES demografines problemas. ES remia valstybių narių pastangas modernizuoti socialinės apsaugos sistemas ir užtikrinti jų tvarumą.
- ES ir jos valstybės narės turėtų ir toliau kurti ES teisėtą migracijos politiką, stiprinti

migrantų bei jų šeimos narių integraciją ir kovoti su neteisėta imigracija. Komisija valstybėms narėms pasiūlė paramą, kuri bus teikiama integravimo priemonėms 2007–2013 m. iš Europos trečiųjų šalių piliečių integracijos fondo. Ji paskelbė teisėtos migracijos politikos planą, įskaitant priėmimo procedūras. Be to, 2006 m. Komisija pasiūlys bendrą kovos su neteisėta imigracija politikos pagrindą.

2.4. Gamtos išteklių valdymas

Dėl žaliavų, maisto, energijos ir žemės esame labai priklausomi nuo gamtinių išteklių srautų ir natūralių procesų, leidžiančių „absorbuoti“ didėjantį kiekį atliekų, kurias pagamina šeši milijardai planetos gyventojų, kurių skaičius vis auga. JT 2005 m. atliktas Tūkstantmečio ekosistemos vertinimas rodo, kad nyksta du trečdaliai ekosistemos procesų, nuo kurių priklauso žmogus. Nuo septintojo dešimtmečio pradžios su planeta susiję Europos poreikiai išaugo beveik 70 procentų. Paskaičiuota, kad vienas Europos gyventojas savo poreikiams patenkinti vidutiniškai sunaudoja 4,9 hektarų dirbamosios žemės (palyginti su 9,5 JAV ir 1,5 Kinijoje), tuo tarpu vidurkis pasaulio mastu yra 1,8 hektarų.

Dėl tam tikrų žemės ir jūrų naudojimo būdų padidėjo eismo grūstys, energijos vartojimas ir tarša, taip pat išaugo potvynių ir kraštovaizdžio, buveinių bei biologinės įvairovės praradimo pavojus⁵. Susirūpinimą kelia pasaulio lygiu taikomi išteklių vartojimo būdai, nes dėl jų mažėja žemės ir gamtinių procesų atsinaujinimo pajėgumai. Biologinės įvairovės praradimas (iš dalies dėl klimato kaitos) daro ekonominį poveikį, įskaitant poveikį turizmui ir kitiems sektoriams, pavyzdžiui, žemės ūkiui, priklausantiems nuo ekosistemos procesų (apdulkinimo, dirvožemio derlingumo, vandens buvimo ir jo kokybės), arba kitiems sektoriams, kuriuose biologinė informacija naudojama kaip inovacijos šaltinis.

Imdamasi iniciatyvos ieškoti naujoviškų geresnio išteklių valdymo sprendimų, ES gali paskatinti išteklių naudojimo požiūriu veiksmingą ekonomiką ir tapti pasaulio lydere ekologiniu požiūriu veiksmingų technologijų kūrimo srityje. Didėja suvokimas (ypač tarp įmonių), kad investicijos į ekologinę inovaciją gali būti labai naudingos. Tvarių produktų ir procesų rinka turės augti, kad būtų patenkinti visame pasaulyje sparčiai augančios „vidurinėsios“ klasės su aplinkos kokybe susijusių vartojimo prekių ir paslaugų poreikiai. Koordinuotas požiūris, numatant, kad reikės persiorientuoti į tvaresnius gamybos ir vartojimo būdus, suteiks Europai konkurencinį pranašumą.

Užtikrinant sėkmę labai svarbus vaidmuo tenka vyriausybėms, kurios turi nustatyti nuspėjamą ilgalaikę reguliavimo sistemą, pagal kurią atlyginama už ekologinę inovaciją, kad būtų paskatintos įmonės, kurios jau dabar ieško tvarios veiklos būdų. Valdžios institucijų perkamoji galia yra pakankama pokyčiams paskatinti. Pavyzdžiui, Europos Sąjungoje valstybės įstaigos (vietos valdžios institucijos, mokyklos, ligoninės) kasmet išigyja prekių ir paslaugų už 1600 milijardus eurų, t. y. 16 % viso mūsų BVP. Šia perkamąja galia galima pasinaudoti kritinei masei, kuri yra būtina tvarių technologijų komercinei sėkmei užtikrinti, sukurti.

Pagrindiniai veiksmai:

⁵ Europos aplinkos agentūros 2005 m. ataskaitoje dėl aplinkos būklės pripažįstama, kad per pastaruosius 30 metų padaryta didelė pažanga. Tačiau daugeliu požiūrių aplinkos būklė tebėra nepatenkinama. Ši problema bus išspręsta tik jeigu aplinkos klausimai bus veiksmingai įtraukti į kitas politikos sritis.

- Kad prisidėtų prie ES užimtumo didinimo ir aplinkos apsaugos tikslų, valstybės narės ir Komisija turėtų keistis patirtimi ir geriausia praktika, kaip pajamų atžvilgiu neutraliu būdu pereiti nuo darbo jėgos prie vartojimo ir (arba) teršimo apmokestinimo. Be to, valstybės narės turėtų geriau išnaudoti savo didelę perkamąją galią, kad paremtų naujoviškų, energijos vartojimo požiūriu efektyvių ir švaresnių technologijų naudojimą. Komisija pateiks direktyvos pasiūlymą dėl viešojo „žaliųjų“ transporto priemonių pirkimo.
- ES bendradarbiaus su valstybėmis narėmis ir suinteresuotosiomis šalimis, kad paskatintų ekologinę inovaciją ir išplėstų ekologiškų technologijų rinką. Valstybės narės turėtų įgyvendinti savo aplinkosaugos technologijų veiksmų planus. Įgyvendindama 7-ąją mokslinių tyrimų pagrindų programą, ES finansuos veiksmus ir skatins mokslinius tyrimus bei technologijų kūrimą svarbiausiose srityse, įskaitant vandenilio ir kuro elementus.
- Skatindama tvarią gamybą ir vartojimą, Komisija parengs veiksmų planą, paremtą šiuo metu įgyvendinamomis iniciatyvomis ir priemonėmis, kaip antai išteklių ir atliekų tvarkymo politika, integruota produktų politika ir standartai, aplinkos valdymo sistemos ir inovacijos bei technologijų politika, kad padidintų jų įtaką, užpildytų spragas ir užtikrintų jų indėlį į pasaulio lygiu įgyvendinamas iniciatyvas.
- Kad užkirstų kelią biologinės įvairovės praradimui, ES ir valstybės narės turėtų užtikrinti pakankamą Natura 2000 saugomų teritorijų tinko finansavimą bei valdymą ir geriau integruoti biologinės įvairovės klausimus į vidaus ir išorės politiką.

2.5. Darnusis transportas

Tai, kad turime galimybę naudotis nebrangiu transportu, naudinga visiems. Tačiau čia galime išvelgti ir neigiamų aspektų, kaip antai eismo spūstys, poveikis sveikatai ir aplinkos kokybės blogėjimas. Augant ekonomikai, auga ir transporto poreikis. Nepaisant smarkiai pagerėjusių transporto priemonių eksploatacinių savybių, didelis augimas yra susijęs su didėjančiu neigiamu poveikiu, o šiuo metu stebimos tendencijos tvaraus vystymosi požiūriu yra nepriimtinos.

Mobilumo teikiama nauda gali būti užtikrinta ekonominiu, socialiniu ir aplinkos požiūriu daug mažesne kaina. Šį tikslą galima pasiekti mažinant poreikį naudotis transportu (pvz., keičiant žemėnaudą, skatinant nuotolinį darbą ir vaizdo konferencijas), geriau naudojant infrastruktūrą ir transporto priemones, renkantis kitas transporto rūšis, pavyzdžiui, geležinkelius vietoje kelių, trumpus atstumus įveikiant dviračiais ir pėsčiomis, taip pat vystant viešąjį transportą, naudojant ekologiškesnes transporto priemones ir ieškant alternatyvų naftai, kaip antai biokuru ir vandeniliu varomos transporto priemonės.

Tausesnio transporto privalumų yra daug, ir jie dideli: jis leistų išspręsti eismo grūsčių problemą ir taip sumažinti įmonių išlaidas, sutaupyti laiko, pagerinti susisiekimą ir taip paskatinti regioninį bei vietos vystymąsi, sumažinti klimato kaitą ir poveikį biologinei įvairovei, sumažinti priklausomumą nuo naftos ir taip padidinti energijos tiekimo patikimumą; pagerinti vietos aplinką ir sumažinti poveikį sveikatai, ypač miestuose.

Pagrindiniai veiksmai:

- ES ir valstybės narės turėtų dėti pastangas, kad padidintų alternatyvių kelių transportui keleivių ir krovinių vežimo būdų patrauklumą, pirmiausia vystydamos transeuropinius

tinklus ir įvairiarūšio krovinių transporto mazgus, kad palengvintų krovinių vežimą skirtingų rūšių (kelių, geležinkelių ir vandens) transportu. Šiuo klausimu 2006 m. antroje pusėje bus organizuojamos didelės politinės diskusijos.

- Europos Komisija toliau nagrinės infrastruktūros apmokestinimą ES remdamasi sėkmingai taikomomis vietos eismo grūsčių apmokestinimo sistemomis, visos ES lygiu sunkvežimiams taikomu infrastruktūros apmokestinimu ir naujomis galimybėmis, kurias teikia naujosios palydovų, informacijos ir ryšių technologijos.
- Komisija pateiks priemonių paketą, skirtą automobilių ekologinėms savybėms pagerinti skatinat švarias ir energijos vartojimo požiūriu veiksmingas transporto priemones, įskaitant direktyvą dėl tokių transporto priemonių viešojo pirkimo ir naujus transporto priemonių standartus, ir didinant biokuro naudojimą. Komisija jau pateikė pasiūlymą, pagal kurį valstybės narės turėtų apmokestinti lengvuosius automobilius atsižvelgdamos į jų išmetamą CO₂ kiekį.

2.6. Skurdas pasaulyje ir iššūkiai vystymosi srityje

Pasaulinės grėsmės tvariam vystymuisi yra tarpusavyje susijusios. Skurdas, aplinkos kokybės blogėjimas ir konfliktai duoda peno vienas kitam. Daugiau kaip vieno milijardo žmonių dienos pajamas sudaro vienas doleris, o 2,7 milijardų – mažiau nei du doleriai. 2,6 milijardai žmonių (tai yra daugiau kaip 40 procentų visų pasaulio gyventojų) neturi galimybės naudotis pagrindinėmis higienos priemonėmis, o daugiau kaip vienas milijardas žmonių vis dar naudojami nesaugiais geriamojo vandens šaltiniais. Skurdas ir nelygybė yra ne tik neteisingi, bet ir kelia grėsmę pasaulio vystymuisi, ilgalaikę gerovei, taikai ir saugumui. Globalizacija reiškia, kad mūsų bendra gerovė ir saugumas visiškai priklauso nuo kovos su skurdu sėkmės.

ES veiksmų turi imtis visais lygiais (dvišaliu ir daugiašaliu pagrindu) ir integruotai. 2005 m. rugsėjo mėn. vykusiame JT pasaulio viršūnių susitikime ES dar kartą patvirtino savo įsipareigojimą visame pasaulyje skatinti tvarų vystymąsi įgyvendinant veiksmus, numatytus Pasaulio viršūnių susitikime tvaraus vystymosi klausimais, siekiant tūkstantmečio vystymosi tikslų ir įgyvendinant Dohos vystymosi darbotvarkę. Kad įveiktų pasaulinius iššūkius, ES turi užtikrinti, kad jos vidaus ir išorės politika papildytų viena kitą ir darytų kiek galima didesnę poveikį.

ES yra pirmaujanti tarptautinių pastangų panaikinti skurdą dalyvė. ES teikiama pagalba, kurią ji įsipareigojo ir toliau didinti tiek kokybės, tiek kiekio požiūriu, sudaro daugiau kaip pusę visos pasaulio mastu teikiamos pagalbos. Ji neseniai priėmė „Europos susitarimą dėl vystymosi“, kuriame numatoma bendra vystymosi vizija ir priemonės.

Pagrindiniai veiksmai:

- Iki 2015 m. ES ir jos valstybės narės turėtų padidinti pagalbą iki 0,7 % Bendrojo nacionalinių pajamų (BNP) ir 2010 m. pasiekti vidurio laikotarpio 0,56 % tikslą; ES 15 ir ES 10 nustatyti atskiri, atitinkamai 0,51 % ir 0,17 % tikslai.
- 2005–2010 m. laikotarpiu ES ir jos valstybės narės turėtų padidinti savo pagalbos teikimo politikos veiksmingumą, nuoseklumą ir kokybę; šį tikslą jos pasieks koordinuodamos valstybių narių veiksmus, parengdamos bendrą ES programavimo sistemą, įgyvendindamos daugiau bendrų veiksmų ir bendrai finansuodamos projektus, didindamos vystymosi ir kitų politikos sričių nuoseklumą. Padidinti pagalbos kokybę joms turėtų

padėti veiksminga biudžetine parama, skolos mažinimas ir pagalbos ribojimo panaikinimas.

- ES remia tarptautinio aplinkos valdymo gerinimą, be kitų dalykų sukuriama JT aplinkos organizaciją ir sustiprinant daugiašalius susitarimus dėl aplinkos. Ji dės daugiau pastangų siekdama užtikrinti, kad tarptautinė prekyba būtų naudojama kaip priemonė siekiant tikro tvaraus vystymosi visame pasaulyje tiek socialiniu ir ekonominiu, tiek aplinkos požiūriu. Šio tikslo ji sieks daugiašaliu lygiu (PPO, Dohos raundas) ir pasitelkdama savo regioninės ir dvišalės prekybos ryšius.

3. REZULTATAI

3.1. Veiksmingesnė priežiūra

Būtina kontrolė ir priežiūra. Kontrolę ir priežiūrą galima užtikrinti nesukuriant naujų procedūrų ar administracinių formalumų. Priežiūra bus atliekama taip:

- Komisija kas dvejus metus pateiks pažangos ataskaitą. Ši ataskaita bus pagrįsta tvaraus vystymosi rodikliais, kurie buvo nustatyti pasitelkus nacionalinius ekspertus ir Komisijos patvirtinti 2005 m. vasario mėn.⁶. Pirmoji ataskaita, kurioje pateikiama naujausia statistinė informacija, pridedama prie šio komunikato⁷.
- Remdamiesi Komisijos ataskaita, Europos Vadovų Taryba ir Europos Parlamentas ne rečiau kaip kas dvejus metus aptars pažangą, persvarstys prioritetus ir numatys bendras tvaraus vystymosi gaires.
- Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas ir Regionų komitetas atliks svarbų vaidmenį siekiant didesnės paramos veiksmams, pavyzdžiui, organizuodami reguliarias suinteresuotųjų šalių diskusijas ir veikdami kaip katalizatorius stimuliuojant diskusijas – taip pat ir nacionaliniu lygiu.
- 2009 m. Europos Komisija surengs Tvaraus vystymosi strategijos persvarstymą, kurio metu bus organizuojamos konsultacijos su visomis suinteresuotosioms šalimis.

Be to, visos valstybės narės parengė arba netrukus parengs nacionalines tvaraus vystymosi strategijas. Dauguma jų reguliariai praneša apie padarytą pažangą. Tačiau kol kas valstybės narės ne iki galo išnaudojo galimybę pasimokyti vieni iš kitos, išsiaiškinti, kas buvo padaryta gerai, kas ne. Skirtingos nacionalinės strategijos ir Europos strategija turėtų kiek galima labiau papildyti vienas kitas taip, kad jų visuma būtų daugiau nei atskiros ją sudarančios dalys.

Todėl siūloma, kad valstybės narės:

- prireikus persvarstyti savo nacionalines strategijas atsižvelgdamos į Europos Sąjungos strategiją ir paskelbtų jas ne vėliau kaip iki 2006 m. pabaigos. Pirmiausia valstybės narės

⁶ SEK(2005) 161.

⁷ Pažangos, padarytos siekiant tvaresnės Europos, vertinimas – Europos Sąjungos tvaraus vystymosi rodikliai. Europos Komisija, Eurostato Europos Sąjungos apžvalga, Liuksemburgas, Europos Bendrijų oficialiųjų leidinių biuras, 2005 m. ISBN 92-894-9768-8.

raginamos išsiaiškinti, kaip jų nacionalines politikos priemones (žr. 3.2 skirsnį) padaryti veiksmingesnėmis ir geriau suderinti su veiksmiais, kurių imamasi arba kurių siūloma imtis Europos lygiu.

- Remdamosi persvarstytomis nacionalinėmis strategijomis, surengtų nedidelį tarpusavio vertinimą, didžiausią dėmesį skirdamos konkrečioms klausimams ir pirmiausia bandydamos nustatyti geros politikos ir praktikos pavyzdžius, kuriuos jos visos galėtų įgyvendinti. Į tarpusavio vertinimą galima būtų įtraukti išorės vertinimo aspektą, galbūt pasitelkiant nacionalinių tvaraus vystymosi patariamųjų tarybų tinklą ir trečiąsias šalis. Vadovaujant pirmininkaujančiajai valstybei narei ir padedant Komisijai, pirmasis bandomasis persvarstymas, kuriame dalyvautų savanorės valstybės narės, galėtų būti atliktas 2006 m.
- Apsvarstytų galimybę įsteigti nepriklausomas patariamąsias tvaraus vystymosi tarybas, jei tokios tarybos dar neįsteigtos, kurios paskatintų kompetentingas diskusijas ir dalyvautų vertinant nacionaliniu ir ES lygiu padarytą pažangą.

Komisija ragina šalis kandidatės baigti rengti nacionalines strategijas ir reformas derinti su ES tvaraus vystymosi strategija. Komisija į tai atsižvelgs rengdama pažangos ataskaitas.

ES tvaraus vystymosi strategija turėtų papildyti tarptautinius procesus tvaraus vystymosi srityje ir padėti įgyvendinti tūkstantmečio vystymosi tikslus bei Johanesburgo įgyvendinimo planą.

3.2. Geresnis politikos formavimas

Nuoseklesnė politika: poveikio vertinimas ir kitos geresnio reguliavimo priemonės.

Priemonių, kurios gali padėti politikams pasirinkti tinkamiausią metodą, yra, o veiksmingas poveikio vertinimas turėtų būti atliekamas jau pirmaisiais politikos formavimo etapais. Šis požiūris leidžia politikams nustatyti geriausias pasirinkimo galimybes remiantis subalansuotu galimo ekonominio, socialinio poveikio ir poveikio aplinkai vertinimu, ryšių tarp šių poveikio rūšių ir jų privalumų bei trūkumų vertinimu ir atsižvelgiant į suinteresuotųjų šalių nuomonę. Pavyzdžiui, komercinių pasiūlymų poveikio vertinimas yra svarbi išorės poveikio integravimo į ES sprendimų priėmimą priemonė. Visa tai skatina įvairių politikos sričių integraciją, o tai leidžia priimti nuoseklesnius sprendimus ir labiau atsižvelgti į būdus, kaip pasiekti ilgalaikiškesnių rezultatų, pasinaudojant visiems naudinga padėtimi, nustatant bei nagrinėjant netiesioginį poveikį ir privalumus bei trūkumus ES ir tarptautiniu lygiu.

Pagrindiniai veiksmai:

- Visos ES institucijos turėtų užtikrinti, kad svarbiausi politiniai sprendimai būtų pagrįsti pasiūlymais, kurių poveikis buvo įvertintas laikantis institucijų susitarimo dėl geresnės teisės aktų leidybos. Komisija užtikrins, kad būtų įvertintas visų jos pagrindinių iniciatyvų poveikis ir kad priimant sprendimus visuomenei būtų sudaryta galimybė susipažinti su poveikio vertinimo dokumentais.
- Be to, formuodamos politiką, skirstydamos valstybės lėšas ir kurdamos strategijas, programas bei projektus, valstybės narės turėtų dažniau atlikti poveikio vertinimą. Jos turėtų vadovautis Bendrijos strateginėse gairėse pateiktomis rekomendacijomis, kad sanglaudos ir struktūriniai fondai sustiprintų aplinkos apsaugos ir augimo sinergiją.

- Poveikio vertinimas turėtų būti papildytas dažniau atliekant politikos poveikio *ex-post* vertinimą.
- Vertindama politinių pasiūlymų poveikį, ES atsižvelgs į išorės aspektą.

Veiksmingiausias priemonių derinys

Vyriausybės ir kitos valstybinės įtaigos gali pasitelkti įvairias priemones, kuriomis jos gali paskatinti piliečius kažką keisti; šios priemonės yra susijusios su reguliavimu, apmokestinimu, viešaisiais pirkimais, subsidijomis, investavimu, išlaidų ir informavimo priemonėmis. Uždavinys – rasti tinkamą politikos priemonių derinį, kad priemonių taikymas ir politikos įgyvendinimas prisidėtų prie tvaraus vystymosi. Pavyzdžiui, tvariam vystymuisi skatinti valstybės narės turėtų kuo geriau naudoti struktūrinius fondus.

Veiksmingiausias būdas pokyčiams paskatinti, be abejo, yra pasirūpinti, kad rinkos siųstų tinkamus signalus („nustatyti išlaidas atspindinčias kainas“) ir taip labai paskatintų piliečius keisti savo elgesį ir atitinkamai formuoti rinką. Tai pasiekti galima užtikrinant, kad kiekvienas iš mūsų – ir gamintojai, ir vartotojai – būtume atsakingi už savo sprendimų kainą ir pasekmes tuo metu, kai tuos sprendimus priimame. Tai reiškia, kad, pavyzdžiui, į produkto kainą turėtų būti įtrauktos visuomenei primetamos „teršėjo“ išlaidos, kaip jau padarė kai kurios valstybės narės (nustatydamos rinkliavas arba „žaliuosius“ mokesčius). Tokiu būdu gamintojai skatinami gaminti, o vartotojai vartoti aplinkai palankesnes prekes ir paslaugas.

Kartais vyriausybės gali daryti didelį poveikį tiesiog visuomenei ir įmonėms teikdamos informaciją, leidžiančią pasirinkti geresnius sprendimus. Yra gerų ženklavimo ir informavimo apie elektros prekių, namų ūkio reikmenų ir paslaugų energijos vartojimo ir ekologines savybes pavyzdžių. Daug valstybinės valdžios institucijų visoje ES sukūrė veiksmingas komunikacijos strategijas, skirtas paskatinti piliečius rūšiuoti atliekas perdirbimo tikslais, keliauti atsižvelgiant į poveikį aplinkai ar taupyti energiją.

Švietimas yra būtina elgsenos pakeitimo skatinimo sąlyga. Komisija dės pastangas, kad paremtų valstybių narių veiksmus tokiose srityse, kaip švietimas, investavimas į žmogiškąjį kapitalą ir visą gyvenimą trunkantis mokymasis siekiant tvaraus vystymosi.

Pagrindiniai veiksmai:

- ES sieks taikyti visas politines priemones, tuo pat metu skatindama taikyti rinką pagrįstas priemones dėl lankstumo, kurį jos suteikia siekiant tvaraus vystymosi tikslų. Valstybės narės turėtų užtikrinti, kad vyriausybės pasinaudotų visomis priemonėmis, kurias jos turi, ir kad visos teikiamos subsidijos būtų naudojamos taip, kad atitiktų tvaraus vystymosi tikslus, ir laikantis Sutarties.
- Komisija įtrauks tvaraus vystymosi klausimą į savo informavimo ir komunikacijos veiklą kalbant tiek apie vidaus, tiek apie išorės politiką. Komisija kartu su kitomis Bendrijos institucijomis ir toliau organizuos renginius ir suinteresuotųjų šalių forumus įvairiais su strategija susijusiais klausimais, kad būtų skleidžiamos žinios, naujos idėjos, didėtų supratimas ir būtų keičiamasi geriausia praktika. Tyrimai⁸ nuolat rodo, kad Europos gyventojai gerai susipažinę su tvarumo klausimais. Uždavinys – pasiekti, kad dėl šio

⁸ Žiūrėti Eurobarometrą.

žinojimo pasikeistų ir aplinkos požiūriu tvaresnis taptų jų elgesys. Veiksminga komunikacija turi būti priderinta prie nacionalinių ir vietos auditorijų, todėl čia pagrindinis vaidmuo tenka valstybėms narėms.

•

Suinteresuotųjų šalių sutelkimas ir geresnių rezultatų siekimas

ES ir jos valstybės narės turi atlikti labai svarbų vaidmenį, tačiau jos negali ir neturėtų būti vienintelės, kas rūpinasi tvaraus vystymosi darbotvarke. Veiksmų turės imtis ir kitos šalys: įmonės, regionų ir vietos valdžios institucijos, nevyriausybinės organizacijos, socialiniai partneriai, universitetai ir mokyklos, taip pat atskiri piliečiai ir vartotojai. Pažanga priklausys nuo didžiulio įmonių, taip pat nuo regioninių ir vietos įstaigų ir valdžios institucijų kūrybinio ir komercinio potencialo.

Vis daugiau įmonių vadovų pripažįsta, kad apsimoka rūpintis tvarium vystymusi. Sėkmingiausios bendrovės pastebi, kad dėmesys tvariam vystymuisi skatina investicijas į naujas technologijas, procesus ir produktus, kuriuos renkasi vartotojas⁹. Jos žino, kad komerciškai labai naudinga planuoti ir žinoti, kur investuoti ateičiai. Jos žino, kad, turint viziją, atsiranda galimybių, pavyzdžiui pereinant prie mažai anglies naudojančios ekonomikos. Jos žino, kad gali daryti įtaką savo tiekėjams. Tačiau, kad galėtų veikti, joms reikalinga stabili reguliavimo sistema.

Labai svarbus ir socialinių partnerių vaidmuo: aktyvus darbdavių ir darbuotojų dialogas yra svarbus sprendžiant su socialiniais aspektais susijusius tvaraus vystymosi klausimus, kaip antai darbo organizavimas, kvalifikacija, mokymas ir lygios galimybės.

Be to, daugelis regioninių vyriausybių ir savivaldybių padidino pastangas, kad rastų praktinius problemų sprendimus. Kadangi būtent jos paprastai teikia viešąsias paslaugas (nuo viešojo transporto, elektros energijos tiekimo, atliekų surinkimo iki rūpinimosi vargšais), jos turi daug galimybių praktiškai įgyvendinti pokyčius. Galima nemažai pasimokyti iš jų sėkmės. Sektinių pavyzdžių labai daug.

Pagrindiniai veiksmai:

Komisija:

- Ragina įmonių vadovus ir kitas pagrindines suinteresuotąsias šalis Europoje kartu su politikais skubiai apsvarstyti vidurio laikotarpio ir ilgalaikę politiką, būtiną tvariam vystymuisi, ir imtis ambicingų komercinių veiksmų, neapsiribojančių galiojančiais būtiniaisiais teisiniais reikalavimais. Tokia iniciatyva visiškai atitinka Komisijos pastangas skatinti įmonių socialinę atsakomybę ir papildyti dialogą su socialiniais partneriais ir pilietine visuomene. Komisija dirbs kartu su pirmininkaujančia valstybe nare, kad rastų geriausią šio proceso skatinimo būdą.
- Paragins kitas ES institucijas ir organizacijas teikti pasiūlymus dėl geriausių atlyginimo už geriausias iniciatyvas, kurių imasi regionų ir vietos valdžios institucijos tvaraus vystymosi

⁹ Pavyzdžiui, daugelis šiuo klausimu atliktų studijų pateikė įrodymų, kad tarp aplinkos valdymo ir finansinių rezultatų egzistuoja teigiamas ryšys. 50 bendrovių, kurių tvarumo ataskaitos buvo įvertintos geriausiai, kredito reitingas yra aukštesnis už vidutinį.

4. IŠVADOS

Iš tikrųjų yra geresnio gyvenimo, didesnio socialinio teisingumo ir naujų, inovacinių pramonės šakų atsiradimo galimybių, ir Europa, jei laikysis teisingos politikos, čia gali būti pasaulio lyderė. Tačiau minėtomis galimybėmis pasinaudoti galėsime tik tuo atveju, jei jau dabar imsime priemonių, kad įveiktume mūsų gyvenimo būdo nulemtas grėsmes tvariam vystymuisi. Pakeisti netvaraus vystymosi tendencijas būtina ir įmanoma, kaip tai rodo daugybė pavyzdžių visame pasaulyje.

Šiuo ES tvaraus vystymosi strategijos peržiūros dokumentu siekiama suburti ES institucijas, valstybes nares, įmones ir piliečius bei jiems atstovaujančias organizacijas aplink aiškią viziją ir politinių veiksmų struktūrą. Todėl Komisija ragina Tarybą ir Parlamentą pritarti siūlomai pozicijai, siekti, kad kuo skubiau būtų įgyvendinti nustatyti veiksmai, ir glaudžiai bendradarbiauti rengiantis 2006 m. birželio mėn. Europos Vadovų Tarybai, kad būtų užtikrinta plati parama bendrai strategijai.

1 PRIEDAS

DEKLARACIJA DĖL PAGRINDINIŲ TVARAUS VYSTYMOŠI PRINCIPŲ

***EUROPOS SAJUNGOS TARYBA
Pirmininkavimo išvados dok. nr. 10255/05
BRIUSELIO EUROPOS VADOVŲ TARYBA
2005 m. BIRŽELIO 16 ir 17 d.***

Tvarus vystymasis yra pagrindinis Sutartyje nustatytas visų Europos bendrijos politikos kryptį tikslas. Siekiama, kad nuolat gerėtų dabartinių ir ateities kartų gyvenimo kokybė. Visų pirma svarbu išsaugoti biologinę įvairovę. Šis tikslas paremtas demokratijos principais, teisinės valstybės vertybėmis ir pagarba pagrindinėms teisėms, tokioms kaip laisvė ar lygios galimybės visiems. Tokiu būdu skatinamas solidarumas tarp kartų. Taikiame ir saugiam pasaulyje, kuriame gerbiama kultūrų įvairovė, siekiama skatinti dinamišką ekonomiką, kur būtų aukštas užimtumo, išsilavinimo, sveikatos apsaugos, socialinės ir teritorinės sanglaudos bei aplinkosaugos lygis.

Siekiant šių tikslų įgyvendinimo Europoje ir visame pasaulyje, Europos Sąjunga ir jos valstybės narės, atskirai ar kartu su partneriais, privalo siekti ir laikytis šių tikslų ir principų:

Pagrindiniai tikslai

Aplinkosauga

Išsaugoti biologinę įvairovę, saugoti gamtos išteklius ir užtikrinti aukštą aplinkos apsaugos ir kokybės gerinimo lygį. Sustabdyti ir sumažinti taršą bei skatinti, kad tvarus vystymasis ir darnus vartojimas atsietų ekonomikos augimą nuo aplinkos niokojimo.

Socialinė lygybė ir sanglauda

Siekti, kad visuomenė būtų demokratiškesnė, darnesnė, sveikesnė, saugesnė, grindžiama socialine integracija ir gerbianči pagrindines teises bei kultūrinę įvairovę, kad ji leistų užtikrinti lygias galimybes ir kovoti su visomis diskriminacijos formomis.

Ekonomikos klestėjimas

Skatinti klestinčią, novatorišką, paremtą žiniomis, konkurencingą ir ekologiškai veiksmingą ekonomiką, dėl kurios Europos Sąjungoje pagerėtų gyvenimo lygis ir būtų visiškai ir aukšto lygio užimtumas.

Tarptautinių įsipareigojimų vykdymas

Skatinti demokratinių institucijų, paremtų taika, saugumu ir laisve, steigimą visame pasaulyje ir užtikrinti šių institucijų stabilumą. Visame pasaulyje aktyviai skatinti tvarų vystymąsi ir užtikrinti, kad Europos Sąjungos vidaus ir išorės politika būtų suderinama su pasauliniu tvaraus vystymosi tikslu ir tarptautiniais įsipareigojimais.

Pagrindiniai ES politikos kryptį principai

Pagrindinių teisių rėmimas ir apsauga

Remiant pagrindines teises, kovojant su visomis diskriminacijos formomis ir prisidedant prie skurdo mažinimo pasaulyje, siekti, kad žmogus būtų Europos Sąjungos politikos centre.

Vienodai gerų sąlygų visoms kartoms sudarymas

Atsižvelgti į dabartinių kartų poreikius, nesumažinant ateities kartų galimybės tenkinti savo poreikius ES ar kitose pasaulio vietose.

Atvira ir demokratinė visuomenė

Užtikrinti piliečių teisę į informaciją ir teisę kreiptis į teismą. Suinteresuotosioms šalims ir asociacijoms užtikrinti konsultacijų ir dalyvavimo teises.

Piliečių dalyvavimas

Skatinti piliečių dalyvavimą sprendimų priėmimo procese. Skatinti švietimą tvaraus vystymosi tema ir supažindinti visuomenę su šiuo klausimu. Piliečius informuoti apie poveikį, kurį jie daro aplinkai ir būdus, kaip rinktis labiau aplinką tausojančius metodus.

Įmonių ir socialinių partnerių dalyvavimas

Skatinti socialinį dialogą, įmonių socialinę atsakomybę ir privataus bei viešojo sektorių partnerystę, skatinant bendradarbiavimą ir bendrą atsakomybę, kuriais būtų siekiama užtikrinti darnią gamybą ir vartojimą.

Politikos nuoseklumas ir valdymas

Skatinti visų Europos Sąjungos politikos kryptių nuoseklumą ir vietos, regioninių, nacionalinių ir pasaulio veiksmų nuoseklumą, siekiant padidinti šių šalių indėlį užtikrinant tvarų vystymąsi.

Politikos integravimas

Skatinti ekonomikos, socialinių ir aplinkos klausimų integravimą taip, kad jie derėtų tarpusavyje ir naudojant priemones, skirtas geresniam reglamentavimui skatinti, tokias kaip darnaus poveikio vertinimas bei suinteresuotųjų šalių konsultacijos, stiprintų vienas kitą.

Pasinaudoti geriausiomis turimomis žiniomis

Užtikrinti, kad politika būtų formuojama, vertinama ir įgyvendinama remiantis geriausiomis žiniomis, ir kad šiuos veiksmus būtų verta vykdyti ekonominiu požiūriu, bei kad jie būtų ekonomiškai.

Atsargumo principas

Objektyvaus mokslinio netikrumo atveju, siekiant išvengti rizikos pakenkti žmonių sveikatai ar aplinkai, reikia elgtis atsargiai ir imtis atsargumo priemonių.

Teršėjai moka

Užtikrinti, kad kainos atspindėtų tikrąsias visuomenės patirtas gamybinės ir vartojimo veiklos sąnaudas, ir kad teršėjai mokėtų už žmonių sveikatai ir aplinkai padarytą žalą.

2 PRIEDAS
TIKSLAI, UŽDUOTYS, POLITIKOS KRYPTYS IR VEIKSMAI SIEKIANT TVS
PAŽANGOS

Šiame priede pateikiamos tvarų vystymąsi remiančios pagrindinės ES strategijos, veiksmų planai ir kitos iniciatyvos. Nurodomi veiklos tikslai ir užduotys, jei tokie yra nustatyti. Be to, daug valstybių narių sukūrė savo tvaraus vystymosi strategijas ir veiksmų planus. Iš tiesų, kai kuriose srityse valstybėms narėms labiausiai tinka priimti sprendimus dėl pokyčių. ES gali paremti ir papildyti valstybių narių veiksmus, padėti keistis geriausia praktika ir būti svarbiausiu atramos tašku pažangos peržiūros ir tolesnių veiksmų skatinimo atžvilgiu.

Tvaraus vystymosi strategija sukuriama strateginė politinė sistema, padedanti spręsti pagrindines netvarumo tendencijas. Pagrindinis šios sistemos aspektas – tai vidiniai tendencijų ryšiai. Pagrindiniame dokumente nurodyta daug esminių prioritetų vidinių ryšių. Aiškus pavyzdys – tai, kad vis daugiau naudodami atsinaujinančią energiją mes taip pat kovosime su klimato kaita. Be to, gerindami žemės panaudojimą, kurdami tvaresnį transportą ir keisdami energijos modelius mes saugosime biologinę įvairovę. Todėl įvairių strategijų ir veiksmų planų nereikėtų svarstyti atskirai. Kiekvienas jų savaip prisidės prie problemų sprendimo kitose srityse. Svarbu, kad vidiniai ryšiai būtų gerai suprantami ir kad į politinius atsakymus būtų įtraukti skirtingi aspektai, siekiant abipusiai naudingos padėties. Tendencijų vidinių ryšių klausimą reikia toliau nagrinėti. Komisija įvertina visų naujų pagrindinių politikos iniciatyvų poveikį.

1. KLIMATO KAITOS PROBLEMOS SPRENDIMAS

Bendrasis tikslas

Riboti klimato kaitą ir visuomenės kaštus

Veiklos tikslai ir uždutys:

- 2005 m. kovo mėn. Europos Vadovų Taryba dar kartą patvirtino tikslą **siekti, kad žemės paviršiaus vidutinė temperatūra nepakiltų daugiau kaip 2°C**, palyginti su ikiindustrinio laikotarpio lygiais¹⁰ ir kad pasaulinio ribojimo ir mažinimo veiksmuose reikėtų siekti 550 ppm neviršijančių CO₂ koncentracijos lygių
- ES–15 ir dauguma ES–25 valstybių narių pagal Kioto protokolą yra įsipareigoję siekti, kad iki 2008–2012 m. būtų sumažintas šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimas. **ES–15 tikslas – emisiją sumažinti 8 % palyginti su 1990 m. lygiu**
- 2005 m. kovo mėn. Europos Vadovų Taryba sutiko, kad, siekdama prisidėti prie šio pagrindinio tikslo, ES su kitomis šalimis **nagrinės strategijas, kaip sumažinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisiją**, ir atsižvelgdamos į šias strategijas spręs dėl išsivysčiusių šalių grupei taikytinų mažinimo būdų, siekiant iki 2020 m. emisiją sumažinti 15–30 % palyginti su Kioto protokole išskeltu tikslu

Pagrindinių veiksmų pavyzdžiai: vykdomi ir planuojami veiksmai

- Kaip užkirsti kelią pasaulio klimato kaitai po 2012 m. 2005 m. vasario mėn. priimtas komunikatas, KOM (2005) 35 galutinis.
http://europa.eu.int/comm/environment/climat/future_action.htm
- Antrasis Europos klimato kaitos programos (EKKP) etapas. Programa pradėta 2005 m. spalio mėn.
<http://europa.eu.int/comm/environment/climat/eccp.htm>
- 2005 m. sausio mėn. priimta ES prekybos šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijos leidimais sistema, Direktyva 2003/87/EB.
<http://europa.eu.int/comm/environment/climat/emission.htm>
- 10 metų (2005–2015) Pasaulinės žemės stebėjimo sistemų sistemos (GEOSS) įgyvendinimo planas.
http://europa.eu.int/comm/research/environment/newsanddoc/article_2211_en.htm
- Žalioji knyga apie energijos vartojimo efektyvumą, KOM (2005) 265 galutinis. Priimta 2005 m. birželio mėn.
http://europa.eu.int/comm/energy/efficiency/doc/2005_06_green_paper_book_en.pdf

¹⁰ □altiniai: TKKG antroji vertinimo ataskaita, 1996 m. Tarybos išvados, KOM(2005) 35 galutinis p. 3, Europos Vadovų Tarybos išvados, 2005 m. kovo mėn.

- Energijos efektyvumo veikslių planas. Numatyta priimti 2006 m.
http://europa.eu.int/eur-lex/en/com/cnc/2000/com2000_0247en01.pdf
- Iš naujų ir atsinaujinančių šaltinių gaunama energija. Komunikatas dėl elektros, pagamintos iš atsinaujinančiųjų energijos išteklių, skatinimo, remiantis Direktyvos 2001/77/EB įgyvendinimu. KOM(2005)627.
http://europa.eu.int/comm/energy/res/legislation/electricity_en.htm
- Biomasės veikslių planas. Priimtas 2005 m. gruodžio mėn.
http://europa.eu.int/comm/energy/res/biomass_action_plan/index_en.htm
- Tvarios energijos Europos kampanija.
<http://www.sustenergy.org/>

2. GEROS SVEIKATOS SKATINIMAS – VISUOMENĖS SVEIKATA

Bendrieji tikslai

Skatinti gerą visuomenės sveikatą ir gerinti apsaugą nuo pavojų sveikatai

Veiklos tikslai ir uždutys:

- Gerinti **apsaugą nuo pavojų sveikatai** stiprinant gebėjimus koordinuotai reaguoti į pavojus
- Toliau **gerinti su maisto produktais ir pašarais susijusius teisės aktus**, įskaitant maisto produktų ženklavimo peržiūrą
- Toliau ES ir tarptautiniu mastu **skatinti aukštus gyvūnų sveikatos ir gerovės standartus**
- Sustabdyti nuo gyvenimo būdo priklausomų išvengiamų ligų skaičiaus didėjimą **skatinant sveikatą ir vykdant prevenciją**
- Užtikrinti, kad iki 2020 m. cheminės medžiagos būtų gaminamos, tvarkomos ir naudojamos tokiu būdu, kuris **nekeltų didelio pavojaus žmogaus sveikatai ir aplinkai**
- **Gerinti informacijos apie aplinkos taršą** ir neigiamą poveikį sveikatai **teikimą**

Pagrindinių veikslių pavyzdžiai: vykdomi ir planuojami veiksmai

- Bendra sveikatos strategija tęsiant Sveikatos ir vartotojų apsaugos programą 2007–2013 m., KOM (2005) 115 galutinis.
http://europa.eu.int/comm/dgs/health_consumer/index_en.htm
- Europos ligų prevencijos ir kontrolės centras, įkurtas 2005 m. pagal REGLAMENTĄ (EB) Nr. 851/2004.
http://europa.eu.int/comm/health/ph_overview/strategy/ecdc/ecdc_en.htm
- Strategija dėl ŽIV/AIDS. Numatoma priimti 2005 m. pabaigoje.
http://europa.eu.int/comm/development/body/theme/human_social/docs/health/Programme

[%20for%20Action%20\(EN\).pdf#zoom=100](#)

http://europa.eu.int/comm/research/health/poverty-diseases/aids_en.html

- Komunikatas dėl pasirengimo gripo pandemijai, KOM 2005 (607) galutinis.
http://europa.eu.int/comm/health/ph_threats/com/Influenza/COMM_PDF_COM_2005_0607_F_EN_ACTE.pdf
- Komunikatas dėl bendrojo parengties visuomenės sveikatos krizėms planavimo, KOM (2005) 605 galutinis.
http://europa.eu.int/comm/health/ph_threats/com/Influenza/COMM_PDF_COM_2005_0605_F_EN_ACTE.pdf
- Rekomendacija dėl pacientų saugumo gerinimo taikant su sveikatos priežiūra susijusių infekcijų prevenciją ir kontrolę. Numatyta priimti 2006 m.
http://europa.eu.int/comm/health/ph_threats/com/comm_diseases_cons01_en.htm
http://europa.eu.int/eur-lex/en/com/cnc/2004/com2004_0301en01.pdf
- Tolesnė veikla, susijusi su Baltąja knyga dėl maisto produktų saugos, ir jos įgyvendinimas, KOM (1999) 719.
http://europa.eu.int/comm/food/food/intro/white_paper_en.htm
http://europa.eu.int/comm/dgs/health_consumer/library/pub/pub06_en.pdf
- Gyvūnų sveikatos strategija – Bendrijos veiksmų planas dėl gyvūnų apsaugos ir gerovės 2006–2010 m. Numatyta priimti 2007 m.
http://europa.eu.int/comm/food/animal/diseases/strategy/index_en.htm
- ES aplinkos ir sveikatos veiksmų planas 2004–2010 m. laikotarpiui, KOM (2004) 416 galutinis.
http://europa.eu.int/comm/environment/health/index_en.htm
- Tarybos reglamentas dėl cheminių medžiagų registracijos, įvertinimo ir leidimų (REACH), KOM (2003) 644.
<http://europa.eu.int/comm/environment/chemicals/reach.htm>
http://europa.eu.int/comm/enterprise/reach/index_en.htm

3. KOVA SU SOCIALINE ATSKIRTIMI IR DEMOGRAFINIŲ POKYČIŲ PROBLEMOS SPRENDIMAS

Bendras tikslas

Sukurti socialiai integruotą visuomenę
--

Veiklos tikslai ir užduotys:

- Nustatyti konkrečius ES tikslus siekiant iki 2010 m. sumažinti žmonių, **kuriems gresia skurdas**, skaičių išskirtinį dėmesį skiriant būtinybei sumažinti vaikų skurdą pagal AKM
- Remti valstybes nares joms siekiant **modernizuoti socialinę apsaugą** atsižvelgiant į demografinį senėjimą

- Ypač **gerinti moterų ir vyresnių darbuotojų dalyvavimą darbo rinkoje** atsižvelgiant į nustatytus tikslus ir didinant migrantų užimtumą iki 2010 m.
- Toliau **vystyti ES legalios migracijos politiką** kartu su politikos kryptimis, skirtomis stiprinti migrantų ir jų šeimų integraciją
- Siekti **visą gyvenimą trunkančio mokymosi** ir iki 2010 m. per pusę sumažinti 18–24 metų amžiaus žmonių, turinčių tik žemesnį vidurinį išsilavinimą ir nedalyvaujančių švietime ir profesiniame rengime, skaičių

Valstybės narės yra pagrindiniai dalyviai siekiant realių šių tikslų rezultatų. ES gali remti ir papildyti valstybių narių veiksmus, padėti keistis geriausia praktika ir būti svarbiausiu atramos tašku pažangos peržiūros ir tolesnių veiksmų skatinimo atžvilgiu. Socialinėje darbotvarkėje apibrėžiami ES veiksmai siekiant visiško užimtumo ir integruotos visuomenės.

Komisija ir Taryba¹¹ parengė strategiją kaip įveikti senėjančios visuomenės poveikį biudžetui, pagal kurią valstybės narės turėtų sumažinti valstybės skolos lygius, siekdamos užkirsti kelią senėjančios visuomenės poveikiui biudžetui, ir imtis išsamių darbo rinkos reformų, įskaitant mokesčių ir išmokų sistemas, siekdamos didesnių užimtumo rodiklių, ypač tarp vyresnių darbuotojų ir moterų, ir ambicingų pensijų sistemų reformų, siekdamos sustabdyti spaudimą valstybės finansams.

Pagrindinių veiksmų pavyzdžiai: vykdomi ir planuojami veiksmai

- Socialinės apsaugos ir integracijos AKM. Vyksta.
http://europa.eu.int/comm/employment_social/social_protection/index_en.htm
- Bendrijos užimtumo ir socialinio solidarumo veiksmų programa „PROGRESS“, 2007–2013 m. Turi būti priimta 2006 m.
http://europa.eu.int/eur-lex/en/com/pdf/2004/com2004_0488en01.pdf
- Švietimo ir mokymo AKM („Švietimas ir mokymas 2010“). Vyksta.
http://europa.eu.int/eur-lex/en/com/pdf/2004/com2004_0488en01.pdf
- Integruota veiksmų programa visą gyvenimą trunkančio mokymosi srityje 2007–2013 m. (KOM (2004) 474). Turi būti priimta 2006 m.
http://europa.eu.int/comm/education/programmes/newprog/index_en.html
- Komunikatas dėl Europos demografinės ateities. Turi būti priimtas 2006 m.
http://europa.eu.int/comm/employment_social/social_situation/green_paper_en.html
- Sveikatos ir saugumo strategija 2007–2012 m., komunikatas turi būti priimtas 2006 m.
http://europa.eu.int/comm/dgs/employment_social/index_en.htm
- Moterų ir vyrų lygybės planas, komunikatas turi būti priimtas 2006 m.
http://europa.eu.int/comm/employment_social/gender_equality/index_en.html

¹¹ Europos Sąjungos Taryba (2001 m.), „Valstybės finansų indėlis į augimą ir užimtumą: kokybės ir tvarumo gerinimas“, Komisijos ir (ECOFIN) Europos Sąjungos Vadovų Tarybos (Stokholmas, 2001 m. kovo 23 ir 24 d.) ataskaita Nr. 699/01; Europos Komisija (2000 m.) „Komunikatas dėl valstybės finansų indėlio į augimą ir užimtumą: kokybės ir tvarumo gerinimas“, KOM(2000)846

- Komunikatas dėl nediskriminavimo ir lygių galimybių visiems, KOM (2005) 224 – 2007 Europos metai.
http://europa.eu.int/comm/employment_social/fundamental_rights/index_en.htm
- 2010 m. – Europos skurdo ir socialinės atskirties šalinimo metai.
http://europa.eu.int/comm/employment_social/social_inclusion/index_en.htm
- Nauja struktūrinių ir sanglaudos fondų karta, priimta 2004 m. KOM (2004) 493, KOM (2004) 494, KOM (2004) 495.
http://europa.eu.int/comm/regional_policy/funds/2007/index_en.htm
- Pasiūlymas dėl Europos migracijos kontrolės centro įsteigimo. Numatyta priimti 2005 m.
http://europa.eu.int/comm/justice_home/doc_centre/immigration/doc_immigration_intro_en.htm
- Žalioji knyga dėl būsimo Europos migracijos tinklo KOM(2005) 606. Priimta 2005 m.
<http://www.european-migration-network.org/>
- Komunikato „Bendra integracijos darbotvarkė: trečiųjų šalių piliečių integracijos Europos Sąjungoje programa“ tęsimas, KOM(2005) 389 galutinis.
http://europa.eu.int/comm/justice_home/funding/inti/funding_inti_en.htm
http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/site/en/com/2005/com2005_0389en01.pdf
- Kovos su prekyba žmonėmis veiksmų planas. Numatyta priimti 2005 m. pabaigoje.
http://europa.eu.int/comm/justice_home/fsj/crime/trafficking/fsj_crime_human_trafficking_en.htm

4. GERESNIS GAMTOS IŠTEKLIŲ VALDYMAS

Bendrasis tikslas

Išsaugoti žemės gebėjimą palaikyti visas gyvybės įvairovės formas, saugoti gamtos išteklius ir skatinti tvarią gamybą bei vartojimą, kad būtų nutrauktas ekonomikos augimo ir aplinkos kokybės blogėjimo ryšys.

Veiklos tikslai ir užduotys:

- **Gerinti išteklių produktyvumą:** iš vieno išteklių vieneto išgauti daugiau produkcijos ir sumažinti poveikį aplinkai (kenksmingi išmetalai į orą, vandenį ir dirvožemį bei žemės ir kitų išteklių poreikvojimas), kuri sukelia kiekvienas vienetas
- **Gerinti atsinaujinančių gamtos išteklių,** tokių kaip žvejyba, biologinė įvairovė, miškininkystė, vanduo, oras, dirvožemis ir klimatas, valdymą ir vengti jų poreikvojimo, iki 2015 m. pagal Johanėsburgo įgyvendinimo planą, dėl kurio buvo sutarta per Pasaulio viršūnių susitikimą tvaraus vystymosi klausimais (PVSTVK), atkurti nunykusias jūrų ekosistemas bei iki 2015 m. siekti **maksimalių tvarių kiekių žuvininkystėje**

- **Spresti, kaip iki 2020 m. sumažinti ES energijos vartojimą**, atsižvelgiant į 20 % išlaidų ekonomišku pagrįsto apytikrio potencialo energijos vartojimo taupymui. Komisija šiuo klausimu pradeda diskusiją
- Siekti, kad iki 2010 m. 12 % energijos būtų suvartojama iš atsinaujinančių šaltinių
- Siekti, kad iki 2010 m. 21 % EU–25 **elektros būtų suvartojama iš atsinaujinančių šaltinių**. Tai nacionalinių orientacinių rodiklių pagrindas
- Iki 2010 m. **sustabdyti biologinės įvairovės netekimą** ES ir veiksmingai prisidėti prie ypač didelio biologinės įvairovės netekimo sumažinimo pasauliniu mastu iki 2010 m.
- **Natura 2000 įgyvendinimas ir valdymas:** vietovės, patvirtintos iki 2006 m. (jūrų vietovės iki 2010 m.); paskirtos vietovės, kurios veiksmingai valdomos iki 2010 m. (jūrų vietovės iki 2012 m.)
- Ekonomikos augimo atsiejimui nuo aplinkai daromo spaudimo **panaudoti technologijų plėtrą**

Pagrindinių veiksmų pavyzdžiai: vykdomi ir planuojami veiksmai

- Aplinkosaugos technologijų veiksmų planas (ATVP), KOM (2004) 38 galutinis. Pagrindiniams produktams iškeltiems aplinkosauginės veiklos tikslams nustatyti būtinų sąlygų apibūdinimas su valstybėmis narėmis ir pagrindinėmis suinteresuotosiomis šalimis iki 2007 m.
<http://europa.eu.int/comm/environment/etap/>
<http://europa.eu.int/comm/environment/docum/9842sm.htm>
- Tvarios gamybos ir vartojimo veiksmų planas. Numatyta priimti 2007 m.
http://europa.eu.int/comm/environment/index_en.htm
- Teminė tausaus išteklių naudojimo strategija. Numatyta priimti 2005 m. gruodžio mėn.
<http://europa.eu.int/comm/environment/natres/>
- Teminė atliekų prevencijos ir perdirbimo strategija. Numatyta priimti 2005 m. gruodžio mėn.
<http://europa.eu.int/comm/environment/waste/strategy.htm>
- Integruota produkto politika (IPP), KOM (2003) 302 tęsinys.
<http://europa.eu.int/comm/environment/ipp/home.htm>
- Ekologiškesni viešieji pirkimai, įskaitant siūlomą direktyvą dėl ekologiškų ir energiją taupančių transporto priemonių viešųjų pirkimų, kurią numatyta priimti 2005 m. pabaigoje, ir tyrimas kartu su valstybėmis narėmis, kaip geriausiai skatinti ekologiškesnius viešuosius pirkimus kitose pagrindinių produktų grupėse iki 2007 m.
<http://europa.eu.int/comm/environment/gpp/index.htm>
- Strateginės gairės kaimo plėtrai, strateginės gairės, nacionalinės strategijos ir kaimo plėtros programos 2007 – 2013 m. laikotarpiui, KOM (2005) 304.

Priimta 2005 m.

http://europa.eu.int/comm/agriculture/capreform/rdguidelines/index_en.htm

- Teminė dirvožemio strategija. Numatyta priimti 2006 m.
<http://europa.eu.int/comm/environment/waste/strategy.htm>
<http://europa.eu.int/comm/environment/soil/>
- Teminė oro taršos strategija, KOM (2005) 446 galutinis. Priimta 2005 m. rugsėjo mėn.
<http://europa.eu.int/comm/environment/air/cafe/>
- Jūrų aplinkos apsauga, įskaitant teminę jūrų aplinkos apsaugos ir išsaugojimo strategiją ir kitus veiksmus. Numatyta priimti 2005 m.

<http://europa.eu.int/comm/environment/water/marine.htm>

- ES vandens pagrindų direktyva – Europos integruotas upių baseino valdymas, Direktyvos 2000/60/EB įgyvendinimas.
http://europa.eu.int/comm/environment/water/water-framework/index_en.html
- Europos biologinės įvairovės strategija. Priimta 1998 m. Komunikatą dėl biologinės įvairovės strategijos numatyta priimti 2006 m.
http://europa.eu.int/comm/environment/nature/nature_conservation/natura_2000_network/managing_natura_2000/index_en.htm
- Daugiašalių aplinkos susitarimų įgyvendinimas. Vyksta.
http://europa.eu.int/comm/environment/international_issues/agreements_en.htm
- Jūrų reikalų žalioji knyga. Numatyta priimti 2006 m. pradžioje.
http://europa.eu.int/comm/fisheries/maritime/index_en.htm
- Ekologinės diplomatijos tinklas. Vyksta.
http://europa.eu.int/comm/external_relations/env/
- ES miškų veiksmų planas. Numatyta priimti 2006 m.
http://europa.eu.int/comm/agriculture/index_en.htm

5. TVARESNIŲ TRANSPORTO KŪRIMAS

Bendrasis tikslas

Užtikrinti, kad mūsų transporto sistemos atitiktų visuomenės ekonominius ir socialinius poreikius mažinant jų nepageidaujamą poveikį ekonomikai, visuomenei ir aplinkai.

Veiklos tikslai ir užduotys:

- Gerinti transporto **paklausos valdymą** siekiant sumažinti neigiamą transporto priemonių skaičiaus didėjimo poveikį

- Siekti tausojančių transporto energijos naudojimo lygių atsižvelgiant į kitus sektorius bei **sumažinti transporto priemonių išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisiją** proporcingai daugiau nei transporto energijos vartojimą
- **Sumažinti teršalų emisiją** iš transporto priemonių mažinant poveikį žmonių sveikatai ir aplinkai
- Užtikrinti, kad pagal integruotą politikos požiūrį naujo automobilių parko vidutinė **CO₂ emisija būtų 140g/km iki 2008–2009 m. ir 120g/km iki 2012 m.**
- Stengtis **įdiegti Euro V emisijos standartus** mažos keliamosios galios transporto priemonėms ir Euro VI – sunkiasvorėms transporto priemonėms
- Iki 2010 m. užtikrinti, kad 5,75 % transporto kuro būtų **biokuras**
- Sumažinti **transporto keliamą triukšmą** jo kėlimo vietoje ir taikant švelninančias priemones tam, kad būtų sumažintas poveikis sveikatai
- Gerinti **kelių saugumą** tobulinant kelių infrastruktūrą, skatinant kelių naudotojus būti atsakingesniais ir kuriant saugesnes transporto priemones
- Iki 2010 m. **sumažinti žuvusiųjų keliuose skaičių** per pusę palyginti su 2000 m. duomenimis
- Iki 2010 m. modernizuoti ES **viešojo transporto keleivių paslaugų** sistemą skatinant didesnę veiksmingumą ir vykdydama

Pagrindinių veiksmų pavyzdžiai: vykdomi ir planuojami veiksmai

- Baltoji knyga „2010 m. Europos transporto politika: metas spręsti“ ir vidurio laikotarpio peržiūra, KOM (2001) 370.
http://europa.eu.int/comm/energy_transport/library/lb_texte_complet_en.pdf
- ES strategija dėl CO₂ emisijos iš mažos keliamosios galios transporto priemonių. Komunikatą dėl persvarstytos strategijos numatyta priimti 2006 m. rugsėjo mėn.
http://europa.eu.int/comm/environment/co2/co2_home.htm
- Skatinimas naudoti biokurą ir kitą atsinaujinantį kurą transporte, Direktyva 2003/30/EB.
http://europa.eu.int/comm/energy/res/legislation/biofuels_en.htm
http://europa.eu.int/comm/energy/res/legislation/doc/biofuels/en_final.pdf
- Švarus miesto transportas. Civitas II programa pradėta 2005 m. pradžioje.
http://europa.eu.int/comm/energy_transport/en/cut_en.html
<http://www.civitas-initiative.org/main.phtml?lan=en>
- Teminė miesto aplinkos strategija. Numatyta priimti 2006 m. sausio mėn. – įskaitant tvaraus miesto transporto planų priemonę.
http://europa.eu.int/comm/environment/urban/home_en.htm
- Transporto infrastruktūros apmokestinimas.
http://europa.eu.int/comm/transport/infr-charging/charging_en.html

- Trečiasis geležinkelių transporto paketas, siekiant didesnio geležinkelių transporto patrauklumo, priimta 2004 m., įskaitant KOM (2004) 140 galutinį.
http://europa.eu.int/comm/transport/rail/package2003/new_en.htm

6. KOVA SU SKURDU PASAULYJE IR VYSTYMOŠI SKATINIMAS

Bendrieji tikslai

Visame pasaulyje aktyviai skatinti tvarų vystymąsi ir užtikrinti, kad Europos Sąjungos vidaus ir išorės politika būtų suderinama su pasauliniu tvaraus vystymosi tikslu ir tarptautiniais įsipareigojimais

Veiklos tikslai ir užduotys:

ES įgyvendins savo įsipareigojimus, susijusius su tarptautiniais tvaraus vystymosi pagrindais, kuriuos sudaro Pasaulio viršūnių susitikimas tvaraus vystymosi klausimais (Johanesburgas), Monterėjaus susitarimas ir Tūkstantmečio peržiūros viršūnių susitikimo bei Pasaulio viršūnių susitikimo išvados.

Iki 2015 m. ES ypač prisidės prie tokių Tūkstantmečio plėtros tikslų:

- **Išnaikinti ypač didelį skurdą ir alkį**
 - Per pusę sumažinti žmonių, gyvenančių už mažiau nei dolerį per parą, skaičių
 - Per pusę sumažinti alkio kamuojamų žmonių skaičių
- **Siekti visuotinio pradinio išsilavinimo**
 - Užtikrinti, kad visi berniukai ir mergaitės baigtų visą pradinio mokslo kursą
- **Skatinti lyčių lygybę ir suteikti daugiau teisių moterims**
 - Panaikinti lyčių skirtumus pradinio ir vidurinio mokslo lygmeniu pageidautina iki 2005 m. ir visais lygmenimis – iki 2015 m.
- **Sumažinti vaikų mirtingumą**
 - Dviem trečdaliais sumažinti vaikų iki penkerių metų amžiaus mirtingumo rodiklius
- **Gerinti motinos sveikatą**
 - Trimis ketvirčiais sumažinti mirtingumo vėlyvojo nėštumo laikotarpiu rodiklius
- **Kovoti su ŽIV/AIDS, maliarija ir kitomis ligomis**
 - Sustabdyti ir mažinti ŽIV/AIDS plitimą
 - Sustabdyti ir mažinti maliarijos ir kitų pagrindinių ligų plitimą

- Užtikrinti **aplinkos tvarumą**
 - Integruoti tvaraus vystymosi principus į šalies politikos kryptis ir programas; mažinti aplinkos išteklių netekimą
 - Per pusę sumažinti žmonių, neturinčių patikimų galimybių gauti kokybišką geriamą vandenį, skaičių
 - Iki 2020 m. siekti didelio bent 100 milijonų lūšnynuose gyvenančių žmonių gyvenimo pagerėjimo
- Sukurti **pasaulinę** vystymosi **partnerystę**, įskaitant tolesnį atviros **prekybos ir finansų sistemos** vystymą

Norint pasiekti šių tikslų, ES ypač:

1) didins pagalbos apimtį; 2) gerins teikiamos pagalbos kokybę, suderinamumą ir veiksmingumą; 3) įgyvendins ES strategiją Afrikai; 4) skatins konfliktų prevenciją; 5) įgyvendins ES vystymosi politiką – Europos susitarimą dėl vystymosi; 6) užtikrins sėkmingą Dohos plėtros darbotvarkės įvykdymą ir jos indėlį siekiant TVT ir tvaraus vystymosi, 7) įgyvendins GSP Plus, 8) užtikrins, kad regionų ir dvišaliai prekybos susitarimai prisidėtų prie tvaraus vystymosi, 9) remis tvarų vystymąsi pasaulio mastu

Veiksmai: vykdomi ir planuojami veiksmai

- Paspartinti pažangą siekiant Tūkstantmečio vystymosi tikslų įgyvendinimo, KOM (2005) 132.
http://europa.eu.int/comm/development/body/communications/communications_en.htm
- ES strategija Afrikai, KOM (2005) 489.
http://europa.eu.int/comm/development/body/communications/docs/eu_strategy_for_africa_12_10_2005_en.pdf#zoom=100
- Vystymosi finansavimas ir pagalbos veiksmingumas, KOM (2005) 133.
http://europa.eu.int/comm/development/body/communications/docs/communication_133_en.pdf
- Vystymosi politikos darba, KOM (2005) 134.
http://europa.eu.int/comm/development/body/communications/docs/communication_134_en.pdf
- Bendrųjų reikalų ir išorės santykių tarybos (GAERC) išvados: Europos Sąjungos vystymo politika „Europos sutarimas“, remiantis Komunikatu KOM (2005) 311.
http://europa.eu.int/comm/development/body/development_policy_statement/index_en
- Dohos plėtros darbotvarkė. Vyksta.
http://europa.eu.int/comm/trade/issues/newround/doha_da/index_en.htm
- Dvišaliai ir regionų prekybos susitarimai (tokie kaip Ekonominės partnerystės susitarimai su AKR šalimis). Vyksta.
http://europa.eu.int/comm/development/body/cotonou/index_en.htm
http://europa.eu.int/comm/trade/issues/bilateral/index_en.htm
- Pasinaudojimas globalizacija – veiksmai.
http://europa.eu.int/comm/trade/issues/global/index_en.htm
http://europa.eu.int/comm/trade/issues/global/sia/index_en.htm
http://europa.eu.int/comm/trade/issues/global/csr/index_en.htm
- ES įsipareigojimų įgyvendinimas vadovaujantis Pasaulio viršūnių susitikimu tvaraus vystymosi klausimais, ES vandens iniciatyva, ES energijos iniciatyva, 10 metų tarptautinės tvarios gamybos ir vartojimo praktikos plano įgyvendinimu. Vyksta.
http://europa.eu.int/comm/environment/wssd/index_en.html

- ES tarptautinė veiksmų programa kovai su ŽIV/AIDS, tuberkulioze ir maliarija, 2007 m., KOM (2004) 726.
http://europa.eu.int/comm/development/body/theme/human_social/pol_health3_en.htm

3 PRIEDAS

**2005 M. ES TVARAUS VYSTYMO SI STRATEGIJOS PERŽIŪRA:
PIRMOJI APŽVALGA IR ATEITIES GAIRĖS**

***KOMISIJOS KOMUNIKATAS TARYBAI IR EUROPOS PARLAMENTUI
{KOM (2005) 37}***

Pratarmė

Tvarus vystymasis yra ne vien tik pagrindinis Europos Sąjungos tikslas, tai ir pasaulinis iššūkis, su kuriuo susiduria mūsų partneriai visame pasaulyje. Juo iškeliamas klausimas apie tai, kaip suderinti ekonomikos vystymąsi, socialinę sanglaudą, Šiaurės ir Pietų regionų lygybę ir aplinkos apsaugą. Jo svarba pabrėžta ES sutartyje ir Konstitucijoje, kurioje Sąjunga raginama siekti „*Europos, kurioje vystymasis būtų tvarus, pagrįstas subalansuotu ekonomikos augimu ir stabiliomis kainomis, didelio konkurencingumo socialinės rinkos ekonomikos, kuria siekiama visiško užimtumo ir socialinės pažangos, bei aukšto lygio aplinkos apsaugos ir aplinkos kokybės gerinimo*“

Per ateinantį dešimtmetį dėl staigių demografinių pokyčių būsime priversti pasaulio išteklius naudoti milžiniškais kiekiais, kuo toliau tuo labiau didėjančiais, tai įtakos klimato kaitą, gamtinius išteklius, bioįvairovę, netgi atotrūkį tarp gyvenimo gerovės Šiaurėje ir Pietuose. Jei norime rytojui išsaugoti trapią pasaulio ekonominę, socialinę ir aplinkos pusiausvyrą, veiksmų turime imtis jau šiandien.

Europos ateitis gali būti matoma tik pasaulio kontekste. ES jau idėjo reikšmingų pastangų, skatindama tvarų vystymąsi tiek Europoje, tiek visame pasaulyje. Vadovaudamasi iniciatyviu požiūriu, ES aplinkos apsaugos ir socialinės sanglaudos poreikį gali paversti galimybe plėtoti inovacijas, augimą ir užimtumą. Šioje tvaraus vystymosi strategijos (TVS) peržiūroje mes dar kartą primename apie savo įsipareigojimus tiksliau apibrėžti struktūrinius pokyčius, būtinus mūsų ekonomikoms ir visuomenėms, ir parengti konstruktyvią darbotvarę, nukreipiančią šį kaitos procesą taip, kad kiekvienas atskirai ir visi kartu gyventumėme geriau.

Atsakydama į šį iššūkį, Sąjunga turi veikti koordinuotai ir tapti tvirta lydere ieškant sprendimų, kurie leistų Europos ir likusio pasaulio žmonėms pajauti ilgalaikį teigiamą skirtumą.

Štai kodėl šio tūkstantmečio pradžioje Europos Sąjunga įsipareigojo parengti griežtą darbotvarę, kuria siekia pasipriešinti netvaram ekonominiam, socialiniam ir aplinkos vystymuisi. 2000 m. Lisabonos strategijoje nustatyta didelių tikslus sau kelianti darbotvarkė dėl ekonominių ir socialinių reformų vykdymo, siekiant sukurti dinamiškiausią ir konkurencingiausią žiniomis pagrįstą ekonomiką. 2001 m. Geteborge Europos Vadovų Taryba patvirtino plačių užmojų tvaraus vystymosi strategiją, o 2002 m. Barselonoje, prieš pat prasidedant JT pasaulio viršūnių susitikimui tvaraus vystymosi klausimais 2002 m. vasarą, buvo apibrėžtas jos išorės aspektas. Kiekvieną tokį žingsnį lydėjo svarbūs sprendimai ir veiksmai priimtiems įsipareigojimams įvykdyti. Tačiau, nepaisant viso to, pasiekta nepakankama pažanga; netvaraus vystymosi tendencijos vis dar turi būti sustabdytos, o tarptautiniu mastu tai yra susiję su jautriais šalių interesais.

Naujos sudėties Komisijos darbo pradžia ir naujojo Parlamento išrinkimas yra tinkamas metas pažangai įvertinti ir pokyčių ritmui paspartinti.

Pirmieji žingsniai jau nueiti. Komisija ateinantiems penkeriems metams siūlydama Sąjungos strateginius tikslus dar kartą patvirtino savo įsipareigojimą dėl tvaraus vystymosi. Tarpinėje Lisabonos strategijos peržiūroje ji pasiūlė atnaujinti Lisabonos darbotvarkę ir paversti ją strategija užimtumui didinti; tai suteiktų galimybę išnaudoti varomąją dinamiškos ekonomikos jėgą aukštesniam socialiniam ir ekonominiam siekiui pasiekti. Tokiu būdu Lisabonos strategija ir toliau lieka svarbiausia prioritetinio tvaraus vystymosi tikslo dalimi, šis tikslas nustatytas Sutartyje – gerinti socialinės gerovės ir gyvenimo sąlygas tvariu dabarties ir ateities kartoms būdu. Kaip Komisija patvirtino tarpinėje peržiūroje: „*Tiek Lisabonos, tiek tvaraus vystymosi strategijos prisidedama siekiant šio tikslo. Viena kitą papildydamos, jos taiko papildomus veiksmus, naudoja daugybę priemonių, o jomis pasiekti rezultatai jaučiami įvairiais laiko momentais.*“

Be to, Lisabonos strategijos peržiūra sutapo su šiandien Komisijos paskelbta atnaujinta ES Socialine darbotvarke; darbotvarke, kurioje nustatomos politikų, padėsiančių užtikrinti didesnę nuoseklumą kontinente ir tolimesnę mūsų socialinio modelio plėtojamą kovojant su netvaraus vystymosi tendencijomis, gaires. Tokiu būdu mūsų Socialinė darbotvarke prisideda siekiant tvaraus vystymosi.

Šis komunikatas – tai pirmasis Komisijos žingsnis peržiūrint 2005 m. tvaraus vystymosi strategiją. Šioje apžvalgoje pristatomas pirmasis nuo 2001 m. pasiektos pažangos įvertinimas ir pabrėžiama keletas ateities gairių, kuriomis bus paremta tvaraus vystymosi strategijos peržiūra, kurią ketinama pristatyti atskirame Komunikate Europos Parlamentui ir Tarybai šių metų bėgyje. Šis komunikatas parengtas remiantis debatais, vykusiais praėjusiais metais, praėjusių metų balandį Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pateikta nuomone ir viešomis konsultacijomis, surengtomis Komisijos iniciatyva praėjusių metų lapkritį¹².

Europos Sąjunga sukūrė plačią ir ilgalaikę savo ateities viziją. Mes tikime mūsų dinamiško Europos modelio tvirtumu ir vertybėmis. Užtikrinsime, kad dabarties ir ateities kartų poreikiai būtų patenkinti. Šis pagrindinis tikslas atsispindės visose Sąjungos politikos kryptyse. Tvariam vystymuisi užtikrinti – veikti reikia jau dabar. Europos Sąjunga turi sugebėjimų, kompetencijos ir kūrybiškumo potencialą būtiniams pokyčiams pasiekti. Europiečiai ir kiti pasaulio gyventojai gali tikėti Europos įsipareigojimu užtikrinti tvarią ateitį visiems.

¹² Išsamesnė šios veiklos santrauka yra pateikiama Komisijos tarnybų darbinio dokumento 1 ir 2 dalyse, SEC (2005) 225. Visą Komisijos ataskaitą apie konsultacijų rezultatus greitai galėsite rasti http://europa.eu.int/comm/sustainable/pages/review_en.htm.

I dalis: Tvarus vystymasis – Svarbūs klausimai

1. ĮŽANGA

Tvarus vystymasis – tenkinant dabarties kartos poreikius ir nekeliant pavojaus ateities kartų galimybei patenkinti savuosius – yra pagrindinis Europos Sąjungos tikslas, kaip numatyta Europos Sąjungos sutartyje¹³ ir Konstitucijoje. Ši visapusiška koncepcija persipina visose Sąjungos politikos srityse, veiksmuose ir strategijose, ja siekiama, kad ekonomikos, aplinkos ir socialinė politika būtų formuojama ir įgyvendinama taip, kad stiprintų viena kitą.

Kaip niekada didelės globalizacijos sąlygomis pasaulyje, būtinas aiškus politinis vadovavimas, skatinantis taikyti **dinamišką Europos modelį** dabar ir ateityje. Komisija tvirtai pasisako už tvarų vystymąsi ir nori nustatyti konstruktyvią pokyčių darbotvarkę. Mūsų ateitis Europoje ir pasaulyje turi būti kuriama remiantis ilgalaikę vizija ir veiksmais visose politikos srityse. Komisija įsitikinusi, kad turime tobulinti mūsų gerovę, solidarumą ir saugumą, siekiant suteikti geresnę gyvenimo kokybę tiek mūsų, tiek ateities kartoms. Tam būtinas ekonomikos augimas ir didesnis užimtumas, švaresnė ir sveikesnė aplinka. Mums reikia darnesnės visuomenės, kuri gerove ir galimybėmis dalintųsi visoje Europos Sąjungoje ir už jos ribų. Mums reikia daugiau inovacijų, tyrimų ir žinių. Mes privalome prisiiinti pasaulinę atsakomybę ir įsipareigojimus. Mūsų ateities gerovė ir gyvenimo kokybė priklausys nuo sugebėjimo ir pasiryžimo pakeisti gamybos metodus bei vartojimo įpročius ir atsieti ekonominį augimą nuo aplinkos niokojimo.

Veiksmai, susiję su šiomis problemomis, negali būti patikėti vien tik Sąjungai. Tvarumas išlieka iššūkiu visam pasauliui. Dėl to svarbu parodyti, kad Europos politinis pirmavimas vyksta tolygiai tiek išorėje, tiek viduje. Tam reikalingas integruotas požiūris ir tai patvirtina faktą, kad didėjant globalizacijai ir stiprėjant sąryšiui tarp problemų, ES gali visiškai atsiduoti didžiųjų vidaus prioritetų sprendimui, tik su sąlyga, kad lygiagrečiai jai gerai seksis juos vykdyti pasauliniu mastu. Tokiu pat būdu ES privalo formuoti politikos kryptis atspindint jose savo pasaulinius įsipareigojimus, kalbas paverčiant darbais ir išsaugant kitų tikėjimą ja, kaip pagrindine veikėja pasaulio arenoje tvaraus vystymosi klausimais.

Nepaisant to, kad šios Komisijos kadencija trunka iki 2009 m. pabaigos, akivaizdu, kad formuodama savo politiką ji privalo žvelgti žymiai toliau į ateitį. Jei norime pasiekti užsibrėžtus tikslus, nereikėtų laukti rytojaus; veiksmų reiktų imtis tuoj pat. Jeigu norime ilgalaikę viziją paversti tikrove, jau dabar reiktų apibrėžti tikslus, tinkama kryptimi nukreipsiančius ilgalaikes tendencijas, bei jiems pasiekti reikalingas priemones. Komisija jau patvirtino, kad pagrindiniai strateginiai gerovės, solidarumo ir saugumo tikslai yra tinkami tvariam vystymuisi užtikrinti¹⁴.

2001 m. birželio mėn. ES pirmą kartą patvirtino savo įsipareigojimus dėl tvaraus vystymosi. **Geteborgo** Europos Vadovų Taryba priėmė ES tvaraus vystymosi strategiją (TVS), remdamasi Komisijos komunikatu. 2002 m. Komisija pateikė antrąjį komunikatą¹⁵, didžiausią dėmesį skiriantį tvaraus vystymosi išorės aspektui, kurį patvirtino **Barselonos** Europos

¹³ Europos Sąjungos sutarties 2 str.

¹⁴ COM(2005) 12, 2005 1 26: „2005–2009 m. strateginiai tikslai – Europa 2010: Partnerystė Europos atsinaujinimo vardan: Gerovė, solidarumas ir saugumas.

¹⁵ COM(2002) 82, 2002 2 13: „Pasaulinė partnerystė tvaraus vystymosi vardan“.

Vadovų Taryba. Šie tekstai sudaro ES tvaraus vystymosi strategijos pagrindą. Komisija įsipareigojo peržiūrėti Strategiją kaskart, kai prasidės naujos sudėties Komisijos kadencija. Tai bus daroma 2005 m., remiantis per paskutiniuosius keturis metus įgyta patirtimi.

Peržiūrėta tvaraus vystymosi strategija bus paremta atviresniu metodu, kuris dėmesį sutelks į struktūrinius ekonomikos pokyčius, būtinus skatinant tvaresnius gamybos ir vartojimo įpročius ir kovosiančius su netvaraus vystymosi tendencijomis. Toliau stiprinant naują politikos formavimo metodą, peržiūrėtoje Strategijoje bus dar kartą pabrėžtas jos trimatis požiūris ir užtikrintas visiškas tvaraus vystymosi išorės aspektų integravimas ir stiprinimas. Juo labiau, kad jos turinį patvirtins 2007–2013 m. pasiūlyme dėl finansinių perspektyvų priiimti įsipareigojimai, pagal kuriuos tvarus vystymasis taps pagrindiniu ES politikos krypties principu.

2. EUROPOS SAJUNGOS POŽIŪRIS Į TVARŲ VYSTYMĄSI

Tvaraus vystymosi strategija sudaryta iš tokių elementų:

Pirmiausia, joje nustatoma **labai plati tvarumo sąvoka**. Svarbiausias strategijos motyvas yra tas, kad galiausiai ekonominis, socialinis ir aplinkos tvarumo aspektai turi būti vykdomi kartu ir stiprinti vienas kitą: „*Tvarus vystymasis Europos Sąjungai suteikia konstruktyvią ir ilgalaikę labiau klestinčios ir teisingesnės visuomenės viziją ir žada švaresnę, saugesnę bei sveikesnę aplinką – laiduosiančią geresnę gyvenimo kokybę mums, mūsų vaikams ir vaikaitiams*“¹⁶. Gyvybiškai svarbu suprasti šiuos tris tvaraus vystymosi ramsčius ir jų tarpusavio ryšius.

Antra, dažnai suvokiama, kaip ambicingiausia, strategijos dalimi siekiama **pagerinti politikos formavimo būdus**, didžiausią dėmesį skiriant politikų nuoseklumui ir žmonių informavimui apie galimus prieštarų tikslų kompromisus, siekiant kad žmonės būtų informuoti apie ketinamus priimti sprendimus. Tai būtų daroma atidžiai nagrinėjant visas įmanomas jų pasekmes, įskaitant ir neveikimą, atliekant išankstinį poveikio vertinimą, ir siunčiant atitinkamus signalus rinkai, vėlgi atitinkamoms kainoms nustatyti. Privalu, kad ES politikai atsižvelgtų į padėtį pasaulyje ir aktyviai skatintų vidaus ir išorės politikų nuoseklumą. Be to, taip pat reikia investuoti į mokslą ir technologijas, padėsiančias įgyvendinti tvariam vystymuisi būtinus pokyčius. Galiausiai, pagal naują požiūrį į politikos formavimą reikalaujama gerinti informavimą ir piliečių bei verslininkų susitelkimą.

Trečia, joje kalbama apie tam tikrą skaičių **tendencijų, kurios akivaizdžiai nėra tvarios**, tokios kaip klimato kaitos, energijos išteklių naudojimo, pavojaus visuomenės sveikatai, skurdo ir socialinės atskirties, senstančios visuomenės, gamtos išteklių valdymo, žemės naudojimo ir transporto problemos.

Galiausiai, pasauliniu aspektu strategijoje kalbama apie keletą tarptautinių tikslų ir susitelkiama ties prioritetiniais tikslais, nustatytais ES dalyvaujant Pasaulio viršūnių susitikime tvaraus vystymosi klausimais (PVSTV). Šie tikslai apima globalizaciją, tvarų vystymąsi atitinkančią prekybą, kovą su skurdu, socialinę plėtrą, gamtos ir aplinkos išteklių tvarų valdymą, Europos Sąjungos politikų nuoseklumo gerinimą, geresnį valdymą visuose lygmenyse ir tvaraus vystymosi finansavimą.

¹⁶ COM(2001) 264 „Tvaresnė Europa geresniam pasauliui: Europos Sąjungos tvaraus vystymosi strategija“, p. 2.

3. PERŽIŪROS TIKSLAI

Komisija jau išsipareigojo peržiūrėti Strategiją kaskart, kai prasideda naujos sudėties Komisijos kadencija. Tam paskutinį kartą pritarė Europos Vadovų Taryba 2004 m. birželio ir lapkričio mėn. Be to, dėl keletos naujų elementų gimė dar didesnis poreikis peržiūrėti Strategiją šiame etape:

- netvaraus vystymosi tendencijų sustiprėjimas, t. y. vis didėjantis spaudimas dėl gamtos išteklių, bioįvairovės bei klimato, ir išliekanti nelygybė bei skurdas, vis didėjantys ekonominiai ir socialiniai iššūkiai, kylantys dėl senstančios visuomenės;
- prasti Europos ekonominiai rodikliai, lydimi naujo konkurencijos spaudimo, atsiradusio dėl didėjančios globalizacijos ir naujų pramoninių šalių (tokių kaip Kinija, Indija ir Brazilija) iškilimo, skelbiantys apie stiprėjančią konkurenciją ir galimus pokyčius nacionalinėse gamybos struktūrose, kurios turės pasekmių tvariam vystymuisi pasauliniu mastu;
- nauji tarptautiniai išsipareigojimai ir derybos, galintys prisidėti prie pasaulinio tvaraus vystymosi, turi būti derinami stiprinant pastangas jų įgyvendinimui (tai PPO Doros darbotvarkė, PVSTV Johanesburgo įgyvendinimo planas, Monterėjaus išsipareigojimai dėl vystymosi finansavimo ir Tūkstantmečio vystymosi tikslai);
- naujos grėsmės saugumui, tokios kaip terorizmas (2001 m. rugsėjo 11 d. ir 2004 m. kovo 11 d. išpuoliai), gamtinės katastrofos (potvyniai) ir ligos (pvz., SŪRS), privertė stipriau pajusti, kokie esame pažeidžiami. Be to, vis geriau suvokiame, kad reikia imtis veiksmų prieš organizuotą nusikalstamumą, korupciją ir rasizmą;
- galiausiai, peržiūroje turėtų būti atsižvelgta į Europos Sąjungos, kurią dabar sudaro 25 valstybės narės, plėtrą, nacionalinių tvaraus vystymosi strategijų nustatymą daugumoje valstybių narių ir didesnę vietinės ir regioninės valdžios įsitraukimą.

4. PAŽANGOS APŽVALGA

Įgyvendinant strategiją buvo pasiekta tam tikra pažanga, ir nors greitai metu neverta tikėtis apčiuopiamų rezultatų, yra aišku, kad dar daug ką reikia padaryti. Nėra jokių ženklų, rodančių, kad daugelis grėsmių tvariam vystymuisi buvo nuslopintos. Todėl kovai su jomis reikia skubiai skirti nuolatinį dėmesį. Nors išsamesnę pažangos ataskaitą galima rasti Komisijos tarnybų darbiname dokumente¹⁷, gali būti apibrėžta nemažai svarbių pasiekimų.

- **Politikos formavimo būdų keitimas.** Nuo 2001 m. buvo priimtas „naujas politikos formavimo būdas“, kuriuo siekiama vykdomas politikos kryptis paversti nuoseklesnėmis ir sukurti palankias sąlygas tvariam vystymuisi skatinti.

¹⁷ SEK (2005) 225.

Nuoseklesnė politika

Pagrindinė užduotis yra tam tikrų sutartyse numatytų horizontalių principų integravimas į visas ES politikos kryptis. Vienas šiai užduočiai įgyvendinti vykdomų darbų pavyzdys būtų Kardifo procesas, kuriuo aplinkos apsaugos interesai integruojami į sektorių politikas. Tačiau pirmoji Kardifo proceso apžvalga 2004 m. parodė, kad iki šiol pasiekta pažanga yra labai ribota.

2003 m. Komisijoje buvo įvestas naujas pasekmių vertinimo mechanizmas, jis skirtas politikos nuoseklumui gerinti. Jis skirtas integruotai įvertinti ekonomikos, aplinkos ir socialinių svarbiausių politikos planų poveikį ir labiau išryškinti dėl konkuruojančių tikslų pasiektus kompromisus. Iki šiol Komisija parengė daugiau kaip 50 poveikio įvertinimų įvairiose politikos kryptyse, pradedant pasiūlymais dėl Perdraudimų direktyvos, politikos gairėmis dėl Bendro cukraus rinkos organizavimo ir baigiant Natura 2000 finansavimu. Išorės veiksmų srityje buvo pradėti visų pagrindinių derybų dėl prekybos tvarumo poveikio tyrimai.

Atviro koordinavimo metodo vystymas

Atviro koordinavimo metodas gali tapti galingu instrumentu skatinant keitimąsi gera praktika, vienijant ir sutelkiant suinteresuotąsias šalis bei darant įtaką valstybėms narėms, raginant jas priimti labiau strategišką ir integruotą požiūrį, bei formuojant veiksmingesnes politikas. Tokiu būdu Komisija susitarė su valstybėmis narėmis dėl bendrų tikslų ir rodiklių tokiose srityse kaip, pavyzdžiui, socialinės sanglauda ir pensijos. Dauguma valstybių narių nusistatė sau kiekybinius tikslus skurdui ir socialinei atskirčiai sumažinti.

Kainų ir paskatų adekvatumas

Jeigu pasiektumėme, kad rinkos kainos atspindėtų tikrąsias ekonominės veiklos sąnaudas visuomenei, paskatintumėme keisti gamybos ir vartojimo būdus. Šiam tikslui įgyvendinti, rinkos priemonės, tokios kaip aplinkos mokesčiai, prekyba dujų emisijos kvotomis ir subsidijos, galėtų veiksmingai papildyti tradicines reglamentavimo priemones. Šioje srityje per pastaruosius metus ES lygmeniu yra pasiekta tam tikra pažanga, tačiau sprendimų priėmimas kartais ir dabar yra sudėtingas, ypač apmokestinimo atveju, kadangi Taryboje reikalaujama vienbalsio pritarimo. Pavyzdžiais, kai ES taikė rinkos priemones, galėtų būti 2003 m. Energijos mokesčių direktyva, kuria Bendrijos minimalių mokesčių dydžių sistema išplečiama nuo mineralinių alyvų iki kitų energetikos produktų, ir 2005 m. prasidėjusi prekyba šiltnamio efektą sukeliančių dujų kvotomis ES ribose, siekiant pasiekti Kyoto protokole nustatytus sumažintus jų kiekius.

Investuoti į mokslą ir technologijas

Pažanga žinių ir technologijų srityje, yra svarbiausia sąlyga siekiant pusiausvyros tarp ekonomikos augimo ir socialinio bei aplinkos tvarumo. Galima pasitelkti daug sąveikų, egzistuojančių tarp inovacijos kokybei ir rezultatams gerinti bei inovacijos energijos suvartojimui, atliekoms ir saugumui optimizuoti. Pavyzdžiui, mažiau energijos suvartojančios mašinos, garantuotų mažesnę gamtos išteklių sunaudojimą ir mažesnes dujų emisijas. Investuojant į naujas technologijas būtų sukuriama darbo vietos ir užtikrinamas ekonomikos augimas. ES veiksmai šioje srityje apima ir tvaraus vystymosi veiklą, numatytą Šeštojoje mokslinių tyrimų ir technologijos plėtros pagrindų programoje. Aplinkosaugos technologijų veiksmų planas skatina „technologijų platformas“ vandenilio ir kuro elementų, saulės elementų, tvarios chemijos, vandens tiekimo ir sanitarijos pagrindu. ES taip pat skatina

platinti technologijas, darančias įtaką mūsų socialinėms sistemoms, pavyzdžiui, sveikatos apsaugos sistemai¹⁸.

Piliečių ir verslininkų informavimas ir sutelkimas

Pilietinė visuomenė ir privatusis sektorius atlieka svarbius vaidmenis tvaraus vystymosi srityje. ES lygmeniu buvo pradėta keletas iniciatyvų, skatinančių aktyvų šių grupių dalyvavimą ir gerinančių konsultacijų eigą bei suinteresuotųjų šalių susitelkimą. Be kita ko Komisija priėmė minimalius standartus dėl suinteresuotųjų šalių konsultavimo, informavo, ir jų dalyvavimo priimant sprendimus aplinkos srityje. Ji taip pat ėmėsi įvairių iniciatyvų, skatinančių įmonių socialinę atsakomybę.

- Netvaraus vystymosi tendencijos

Klimato kaita ir švari energija

Per pastaruosius 100 metų temperatūra Europoje padidėjo daugiau nei pasaulinis vidurkis (0,95°C Europoje lyginant su 0,7°C visame pasaulyje); 8 iš 9 ledynų pastebimai slenka; padažnėjo ekstremalios oro sąlygos (tokios kaip sausras, karščio bangos ir potvyniai)¹⁹. Norint pasaulio temperatūrą išlaikyti žemiau ribos, virš kurios pavojingiausi klimato pokyčiai tampa labai tikėtini, reikia žymiai sumažinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimą į atmosferą visame pasaulyje. Tam tikrais vertinimais 2002 m. ekstremalių oro sąlygų sukelta žala siekia 25 milijardus EUR²⁰. Patikimos ir įperkamos energijos tiekimas toli gražu nėra besivystančių šalių gyvenimo kasdienybė, jose daugiau nei du milijardai žmonių naudoja biomasę (medieną, atliekas ir t. t.) kaip pirminę energijos šaltinį, o 1,6 milijardo žmonių neturi galimybių naudotis elektra.

Europos klimato kaitos programa (EKKP) buvo pagrindiniu įrankiu imantis veiksmų prieš klimato kaitą Europoje. Ji apima būtiniausias iniciatyvas energetikos srityje ir neseniai leido prekybą šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijų kvotomis ES ribose, kuri prasidėjo 2005 m. sausio 1 d. ES taip pat skatina tam tikrą skaičių priemonių, padėsiančių kovoti su klimato kaita pasitelkus regioninius fondus. Tačiau nors naujausi turimi duomenys rodo, kad 2002 m. ES 15 sumažino šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijas 2,9 % lyginant su 1990 m., dar reikia nueiti ilgą kelią tol, kol pasieksime Kyoto protokole nustatytą 8 % mažesnes nei 1990 m. emisijas 2008–2012 m. Tarptautiniu mastu, ES ir toliau atliko pagrindinį vaidmenį skatindama ratifikuoti Kyoto protokolą ir įvykdyti 2002 m. Johanesburgo Pasaulio viršūnių susitikimo tvaraus vystymosi klausimais metu priimtus įsipareigojimus. Šiuo požiūriu ES visame pasaulyje skatino naudoti atsinaujinančius energijos šaltinius, dalyvaudama Johanesburgo atsinaujinančios energijos koalicijoje. ES energijos iniciatyva prisidėjo prie PVSTV, skatindama pagerinti galimybę naudotis adekvačiomis, tvariomis ir įperkamomis energijos paslaugomis kaimo, užmiesčio ir miesto vietovėse.

Europoje buvo atnaujintas įsipareigojimas padaryti apčiuopiamą pažangą didinant energijos efektyvumą pagal naują Energijos efektyvumo iniciatyvą.

Visuomenės sveikata

¹⁸ Žiūrėti, pavyzdžiui, neseniai priimtą e.sveikatos veiksmų planą: tobulinant Europos piliečių sveikatos priežiūrą – Europos e.sveikatos veiksmų planas, KOM(2004) 356.

¹⁹ EAA ataskaita "Europos klimato kaitos poveikis", 2004 rugpjūtis.

²⁰ Munich Re, Geo rizikos tyrimų departamentas, 2004 m. sausis.

Nuo 2001 m. grėsmė visuomenės sveikatai ES nuolat augo. Su gyvenimo būdu susijusios ir chroniškos ligos sparčiai plinta visame pasaulyje, didžiausią nerimą kelia nutukusių žmonių skaičiaus didėjimas (10–40 % padidėjęs per pastaruosius 10 metų daugelyje ES šalių). ŽIV/AIDS epidemija visame pasaulyje pasiekė didžiausią užsikrėtusių asmenų skaičių (39,4 milijonai), o naujai nustatomų ŽIV infekcijų dalis nuo 1996 m. Europoje padidėjo daugiau nei dvigubai. Ryšių dažnėjimas ir mobilumas pasauliniu mastu padidino grėsmių, tokių kaip paukščių gripas ir SŪRS, poveikį sveikatai. Biologinis terorizmas – naujas grėsmės tipas. Besivystančiose šalyse neseni laimėjimai sveikatos ir vystymosi srityje tapo beveik niekiniais, o sunkiausių užkrečiamų ligų plitimas kelia rimtą grėsmę šių šalių ateities vystymuisi. Pasaulinė sveikatos organizacija (PSO) apskaičiavo, kad pavojų sveikatai kelianti aplinka visame pasaulyje kasmet tampa daugiau nei 5 milijonų vaikų mirties priežastimi.

Politinių priemonių, kurių buvo imtasi šiuo atžvilgiu nuo 2001 m. pavyzdžiu galėtų būti genomų tyrimų, kovojant su atsparumu antibiotikams, finansavimas; ES bendros priežiūros ir išankstinio perspėjimo tinklo apie užkrečiamas ligas sukūrimas; pasiūlymo dėl naujos ES chemikalų reguliavimo sistemos (REACH) priėmimas; Europos aplinkos ir sveikatos apsaugos veiksmų plano 2004–2010 patvirtinimas; ir Europos maisto saugos tarnybos (EFSA) bei Europos užkrečiamų ligų centro (EULC) įkūrimas.

Tarptautiniu mastu ES finansavimas kovojant su tokiomis ligomis kaip ŽIV/AIDS, tuberkuliozė ir maliarija ženkliai padidėjo. Taip pat buvo suteikta finansinė parama siekiant sumažinti svarbiausių vaistų besivystančiose šalyse kainą.

Skurdas ir socialinė atskirtis

Skurdas ir socialinė atskirtis tampa vis didėjančia problema. ES maždaug 15 % gyventojų gyvena rizikuodami nuskursti. Padėtis tam tikrose naujosiose valstybėse narėse ypač kelia nerimą. Kita nerimą kelianti tendencija yra skurdo ir atskirties perėjimas iš kartos į kartą bei neproporcinga tam tikrų gyventojų pogrupių našta (pvz., bedarbių, vienišų tėvų, neįgalių asmenų, etninių mažumų). Iš 6 milijardų pasaulio gyventojų 2,8 milijardai gyvena gaudami mažiau nei 2 EUR per dieną.

ES valstybės narės susitarė koordinuoti nacionalines politikos kryptis kovoje su skurdu ir socialine atskirtimi, nustatydamos bendrus tikslus, parengdamos nacionalinius veiksmų planus ir juos vertindamos pagal bendrus rodiklius, skirtus stebėti pažangą. Europos Komisija aktyviai remia šį koordinavimo procesą. Europos regionų politikos finansavimas taip pat prisideda prie šio tikslo, pavyzdžiu, investuojama į švietimą, mokymus ir vietos užimtumą.

Pasauliniu mastu kovojant su šia problema, ES vystymosi politika iškelia sau pagrindinį tikslą – ženkliai sumažinti, o vėliau ir panaikinti skurdą. Įvairių veiksmų buvo imtasi pagal naują pasaulinę partnerystę dėl skurdo panaikinimo ir tvaraus vystymosi, priimtą Doroje, Monterėje ir Johanesburge vykusių viršūnių susitikimo metu.

Senstanti visuomenė

Numatoma, kad ES gyventojų skaičius nustos augti ir kad mažėjanti bei senstanti darbinga visuomenė turės išlaikyti padidėjusį pagyvenusių asmenų skaičių. Pagyvenusių asmenų priklausomybės nuo darbingų asmenų santykis turėtų padidėti nuo 24 % 2004 m. iki 47 % 2050 m.

Nors gyvenimo trukmės ilgėjimas yra svarbus laimėjimas, Europos visuomenės senėjimas sukelia naujų problemų, kurias išspręsti būtina. Nei imigracija, nei greitai didėjantis gimstamumas negali užkirsti kelio staigiam pagyvenusių asmenų dalies visuomenėje didėjimui per ateinančius du dešimtmečius.

Komisija su valstybėmis narėmis dirba stengdamasi modernizuoti socialinės apsaugos sistemas, siekdama užtikrinti, kad jos ir toliau liktų finansiškai tvirtomis ir socialiai adekvačiomis. Viena iš priemonių būtų vyresnių darbuotojų darbo metų prailginimas. Europos Vadovų Tarybos Barselonoje nustatytu tikslu siekiama, kad 50 % 55–64 metų amžiaus asmenų dirbtų iki 2010 m. ir kad asmens amžius, leidžiantis pasitraukti iš darbo rinkos, būtų prailgintas 5 metais iki 2010 m. Be finansinio aspekto, sveikatos priežiūros sistemos taip pat turi vystytis, kad sugebėtų patenkinti padidėjusio vyresnių asmenų skaičiaus paklausą, ypač gerindamos galimybę naudotis sveikatos priežiūros sistema. Sąjunga lengvina struktūrinį bendradarbiavimą šioje srityje ir keitimąsi gera praktika.

Gamtos išteklių valdymas

Spartus gyventojų skaičiaus augimas reiškia, kad 2010 m. Žemėje gyvens 400 milijonų daugiau žmonių nei dabar, pagrinde įsikūrusių miesto zonose. Pasaulyje, kuriame vis stiprėja tarpusavio priklausomybė, negalime gaminti ir vartoti tiek, kiek šiandien. Bioįvairovei gresia didelis pavojus. Visame pasaulyje egzistuoja 15 500 augalų ir gyvūnų rūšių, kuriems gresia išnykimas. Pastaraisiais dešimtmečiais jau patyrėme labai didelių netekčių beveik visose ekosistemose ir rūšių grupėse (gyvūnų, augalų, miškų, gėlo vandens, derlingos žemės ir t. t.). Gėlas vanduo – dar vienas vertingas gamtos šaltinis, kuriam kyla pavojus. Apskritai pasaulinė gėlo vandens krizė kelia grėsmę žmonių gyvybei, tvariam vystymuisi ir netgi taikai bei saugumui.

Politinės priemonės, kurių imtasi siekiant ES tikslo sustabdyti bioįvairovės nykimą iki 2010 m., apima bendros žemės ūkio politikos ir bendros žuvininkystės politikos reformas ir Natura 2000 tinklo sukūrimą. Šiuo metu rengiamas Komunikatas dėl bioįvairovės nykimo sustabdymo iki 2010 m. Priemonės, skatinančios efektyviau naudoti išteklius, apima ES Direktyvą dėl elektros ir elektroninės įrangos atliekų bei Komisijos komunikatą dėl integruotos produktų politikos. 2000–2006 m. laikotarpiu ES iš struktūrinių ir Sanglaudos fondų skiria dideles sumas pinigų investicijoms į aplinkos infrastruktūras ir pramoninių, miesto ir gamtos vietovių atstatymą ir išlaikymą.

Tarptautinės iniciatyvos apima ES vandens iniciatyvą – „Gyvybės vanduo“ – Pasaulio viršūnių susitikimo tvaraus vystymosi klausimais rezultata. ES taip pat ėmėsi vadovaujančio vaidmens Konvencijos dėl bioįvairovės klausimais ir darbe, skirtame nustatyti 10 metų programų tvariam vartojimui ir gamybai metmenis.

Žemės naudojimas ir transportas

Nepaisant siekto transporto skaičiaus atsiejimo nuo BVP augimo, transporto skaičius ir toliau auga greičiau nei BVP. Tai atsiliepia daugelyje sričių, pradedant transporto grūstimis ir oro teršalų sukeliama sveikatos problemomis ir baigiant padidėjusiu CO₂ išmetimu, neigiamai veikiančiu ES užsibrėžtus tikslus dėl klimato kaitos.

ES inicijavo tam tikrą kiekį politikos iniciatyvų, skirtų apriboti neigiamą šių transporto skaičiaus didėjimo sukiamų veiksnių poveikį. Ji skatina pereiti nuo kelių transporto prie kitų mažiau aplinkai kenkiančių transporto rūšių, tokių kaip ekologiški autobusai, laivyba ir geležinkelis. Komisija taip pat pasiūlė, kad valstybės narės įvestų apmokestinimą pagal

infrastruktūras, siekiant taip įtakoti transporto paklausą ir pamažu pereiti prie tokios situacijos, kai transporto vartotojų mokama kaina visiškai atspindėtų visuomenės sąnaudas (pavyzdžiui, direktyva dėl euro lipduko), tačiau to įgyvendinimas kol kas yra ribotas. Be to, ženkliai pažanga, nors ir sumenkinta vis didėjančios paklausos ir transporto skaičiumi, buvo pasiekta automobilių ir kuro technologijose, įsigaliojus ES teisės aktams ir iniciatyvoms. Galiausiai, tęsiami veiksmai gerinant miesto aplinkos ir žemės naudojimo valdymą, pavyzdžiui, pagal ES struktūrinių fondų programą „Urban II“ ir Mokslinių tyrimų pagrindų programą. Komisija taip pat rengia miesto aplinkos teminę strategiją, kurią ketinama paskelbti 2005 m.

Tvaraus vystymosi išorės aspektai

Be pirmiau minėtų netvaraus vystymosi tendencijų, tvaraus vystymosi skatinimas pasauliniu lygmeniu, *inter alia*, apima šiuos ES veiksmus:

– Globalizacijos naudojimą

Globalizacija tapo nauja sritimi, kurioje turi būti pasiektas tvarus vystymasis. Ji gali tapti svarbia tvaraus vystymosi paskata, tačiau jos laimėjimai per dažnai yra pasiskirstę netolygiai tarp šalių ir šalių viduje, todėl nereguliuojama integracija gali turėti neigiamą poveikį aplinkai ir visuomenei apskritai.

ES remia nuoseklų ir integruotą požiūrį į klausimus, susijusius su globalizacija PPO, tarptautinėse finansų institucijose (TFI) ir JT organizacijose. ES taip pat nori sustiprinti tokių pagrindinių organizacijų, kaip Tarptautinė darbo organizacija, galią.

Veiksmingas ir lygiavertis besivystančių šalių integravimas į pasaulio ekonomiką, PPO vedamas derybas, Dohos plėtros darbotvarkę yra labai svarbus. Vykstant DPD deryboms nuo 2002 m. ES nuolat dirbo siekdama savo tikslų, t. y. skatino pasaulinį tvarų vystymąsi daugelio derybinių klausimų metu. Be to, kadangi reikia aktyviai paremti besivystančių šalių pastangas integruotis į pasaulinės prekybos sistemą, techninė parama prekybai (TPP) buvo apibrėžta kaip viena iš prioritetinių ES bendradarbiavimo vystymosi vardan sričių ir TPP aspektas buvo integruotas visuose sprendimų dėl lėšų paskirstymo priėmimo lygmenyse.

Be to, po PVSTP ES žengė keletą svarbių žingsnių įgyvendindama paramą, susijusią su prekybos politika už Dohos plėtros darbotvarkės taikymo srities ribų, *inter alia*, tęsdama pastangas įtraukti pagrindinį tvaraus vystymosi elementą visose vykdomose arba būsimose dvišalėse arba regioninėse derybose.

– Geresnį valdymą pasauliniu mastu

Geras valdymas ir demokratijos skatinimas yra esminiai veiksniai siekiant Tūkstantmečio plėtros tikslų. Tūkstantmečio deklaracijoje teigiama, kad palankios vystymuisi ir skurdo panaikinimui aplinkos kūrimas priklauso, *inter alia*, nuo gero valdymo kiekvienoje šalyje atskirai, nuo gero valdymo tarptautiniu mastu ir finansinių, pinigų ir prekybos sistemų skaidrumo.

Komisija aptarė institucijų gebėjimų vystymo, gero valdymo ir įstatymo viršenybės klausimus savo komunikate dėl valdymo ir plėtros, didžiausią dėmesį skirdama institucijų gebėjimams ir dialogui dėl valdymo įvairiomis situacijomis, į kurias patenka šalys. Taip pat nemažai pastangų įdėta skatinant tvarų vystymąsi įtraukti į visus galiojančius tarptautinius ir

regioninius bendradarbiavimo susitarimus ir į politikos formavimo priemones. Be to, sustiprintas tarptautinis valdymas tvaraus vystymosi srityje yra viena pagrindinių ES dedamų pastangų skatinant veiksmingą daugiašališkumą.

- Vystymosi finansavimą (VF)

Norint pasiekti Tūkstantmečio plėtros tikslus – būtinas finansavimas. Tačiau JT tikslas – 0,7 % bendrojo vidaus produkto (BVP) skirti oficialiai plėtros pagalbai (OPP) dar toli gražu nėra pasiektas.

ES nustatė savo įnašą finansuojant plėtros procesą atskirais aštuoniais įsipareigojimais, priimtais 2002 m. kovo 14 d. Europos Vadovų Tarybos susitikime Barselonoje. Naujausioje stebėsenos ataskaitoje numatyta, kad pagalbos dydis išsiplėtusioje ES (25 valstybių narių) bendrai viršys užsibrėžtą tarpinį tikslą 0,39 % BVP skirti OPP ir 2006 m. 0,42 % BVP skirti OPP, kitaip tariant maždaug 38,5 milijardus EUR. Bendrai per 2002–2006 m. papildomų išteklių surinkta 19 milijardų EUR.

II dalis: Atsakyti į iššūkius

5. ATEITIES GAIRĖS

Susidurdama su nuolat jai metamais iššūkiais, Europa turi ne tik toliau laikytis įsipareigojimo taikyti ilgalaikę tvariam vystymuisi ir geresniam gyvenimo lygiui palankią darbotvarkę, bet ir rasti būdų kaip į juos kuo veiksmingiau atsakyti.

5.1. Dar kartą patvirtinti pagrindinius Europos Sąjungos tvaraus vystymosi strategijos principus

Tvaraus vystymosi sąvoka ir tvaraus vystymosi strategijos bei Lisabonos strategijos papildomumas buvo išaiškinti pratarmėje.

Nepaisant to, peržiūros metu patvirtinamas **trimatis tvaraus vystymosi aspektas**, kaip kertinis strategijos akmuo, t. y. vystymasis gali būti pasiektas tik lygiagrečiai augant ekonomikai, stiprėjant socialinei sanglaudai ir aplinkos apsaugai tiek Europoje, tiek likusiame pasaulyje.

Peržiūroje taip pat atsižvelgiama į dvejopą **ES indėlį skatinant pasaulinį tvarų vystymąsi**: pirma, pabrėžiant šešių strategijoje paminėtų netvaraus vystymosi tendencijų tarptautinį aspektą; antra, integruojant į jį ES išorės politikas, prisidedančias prie tvaraus vystymosi. Taip veikdama, ES dar kartą patvirtins ir sustiprins savo įsipareigojimus prisiimti vadovo vaidmenį sudarant tvaraus vystymosi darbotvarkę pasauliniu mastu.

5.2. Dar kartą patvirtinti naująjį požiūrį į politikos formavimą ir jos nuoseklumą

Peržiūra bus dar kartą skatinama „**naująjį požiūrį į politikos formavimą**“ suvokti kaip pagrindinę priemonę tvariam vystymuisi įtraukti formuojant visas ES politikos kryptis. Būsimoji ES tvaraus vystymosi strategija taps ypač svarbia paskata įvairioms ES geresnio reglamentavimo darbotvarkės dalims, įskaitant poveikio įvertinimą, suinteresuotųjų šalių konsultacijas ir teisės aktų supaprastinimą.

Tai reiškia, kad tvarus ir ekonomišką politikos formavimą ir toliau bus skatinamas gerinant reglamentavimą, įgyvendinant veiksmingesnį darnaus poveikio vertinimo mechanizmą, apimančią naująsias vidaus ir išorės Bendrijos politikos iniciatyvas. Be to, tvarumo poveikio vertinimo tyrimai ir toliau bus naudojami sudarant pagrindinius prekybos susitarimus. Nors neseniai ši priemonė buvo patobulinta, pasimokius iš pirmų gautų pamokų²¹, ir toliau bus skiriamas dėmesys tam, kaip geriau patobulinti šį metodą, ypač atsižvelgiant į tvaraus vystymosi ekonominius, socialinius ir aplinkos aspektus. Šiuo atveju Komisija taip pat ketina pagerinti konsultacijų metodą su suinteresuotomis šalimis dėl ES politikų. Be to, tinkamas dėmesys taip pat bus skirtas tarpinstitucinio susitarimo su Europos Parlamentu ir Taryba²² įgyvendinimui užtikrinti (pvz., Europos Parlamentas ir Taryba turi taikyti tuos pačius principus ir standartus vertinant poveikį, kai kalbama apie Komisijos pasiūlymų dėl esminių pakeitimų poveikio vertinimą).

²¹ Nuor. Poveikio vertinimas: Kiti etapai – Konkurencingumui ir tvariam vystymuisi remti, SEK(2004) 1377, 2004 10 21.

²² Tarpinstitucinis susitarimas dėl geresnės teisės aktų leidybos, OL C 321, 2003 12 31, p. 1.

Naujas požiūris taip pat apima atviro koordinavimo metodą, ypač socialinės sanglaudos, galimybės patekti į darbo rinką ir socialinės apsaugos srityse, kuriose šis metodas atlieka pagrindinį vaidmenį modernizuojant socialinės apsaugos sistemas.

Taikydama naują požiūrį priimant sprendimus, Komisija ir toliau skatins naudoti **rinkos priemones**, kad būtų atspindėtas tikrosios išteklių naudojimo ir jų poveikį aplinkai sąnaudos visuomenei. Pavyzdžiui, valstybės narės bus raginamos nagrinėti, kaip jos galėtų perkelti mokesčių našta, slegiančią darbo sritį, į aplinką niokojančių šaltinių sritį. Peržiūroje taip pat bus pabrėžiama investicijų į mokslą ir technologijas, skatinančias tvarų vystymąsi, svarba. Galimos priemonės, kurios toliau skatintų ekologines inovacijas, apima ES mokslinių tyrimų programą, Komisijos inovacijų politiką, bei viešuosius pirkimus. Taip pat bus skatinami informacijos mainai tarp išorės partnerių vykdomų tvarių mokslo tyrimų, mokslo ir technologijų klausimais.

5.3. Toliau akcentuoti netvaraus vystymosi tendencijas ir atidžiau nagrinėti jų tarpusavio ryšius

Peržiūroje bus išlaikytas Strategijoje teikiamas dėmesys **pagrindinėms tendencijoms, keliančioms grėsmę tvariam vystymuisi**. Dauguma šių tendencijų gali būti sustabdytos nuolat ir ilgai su jomis kovojant bei įgyvendinant didžiausius struktūrinius pokyčius mūsų visuomenių ir ekonomikų veikime. Tačiau tai neturėtų būti priežastis neveikti artimiausiu metu.

Peržiūroje bus įtrauktas **šioje strategijoje aptariamų netvaraus vystymosi tendencijų išsamus įvertinimas**, siekiant nustatyti tikslus ir būtinus atlikti ateinančiais metais veiksmus. 2001 m. nustatytos prioritetinės sritys taip pat turėtų būti suderintos su tarptautiniais ES įsipareigojimais, prisiimtais Pasaulio viršūnių susitikime dėl tvaraus vystymosi, JT konferencijoje dėl plėtros finansavimo ir JT tūkstantmečio deklaracijoje, bei kitose susijusiose daugiašaliuose susitarimuose, ir su kitais ES prisiimtais įsipareigojimais. Be to, jie bus atnaujinti siekiant atsižvelgti į dešimties naujųjų valstybių narių įstojimą į ES ir į visai netolimoje ateityje numatytą dar vieną plėtrą; tai kelia naujus iššūkius Sąjungos sugebėjimui sustabdyti netvaraus vystymosi tendencijas. Šiuo požiūriu, peržiūroje taip pat bus nagrinėjama galimybė prijungti tam tikrą skaičių naujų ar anksčiau nenagrinėtų tendencijų, įskaitant ekonomiškai netvaraus vystymosi tendencijas.

Galiausiai, peržiūroje bus skirtas didesnis dėmesys **nustatant netvaraus vystymosi tendencijų tarpusavio ryšius**. Bus siekiama maksimaliai panaudoti teigiamas sąveikas ir sumažinti nenaudingus kompromisus. Pavyzdžiui, skatinant pereiti nuo kelių transporto prie geležinkelio, įmanoma sumažinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimą į atmosferą ir transporto grūstis vienu ir tuo pačiu metu (sukuriant abipusiai naudingą situaciją). Kitas pavyzdys būtų, kaip, investuojant į esminius technologijos pokyčius, būtų galima geriau konkuruoti ir tuo pačiu metu pagerinti aplinkos kokybę ir socialinę sanglaudą.

5.4. Nustatyti tikslus, užduotis ir terminus

Pagal 2001 m. strategijoje pasirinktą požiūrį buvo siekiama nustatyti vidurio laikotarpio prioritetinius tikslus, susijusius su kiekviena iš tvariame vystymuisi nepalankia tendencija ir priimti tam tikrą skaičių priemonių, skirtų jiems pasiekti. Peržiūroje bus patvirtinta apibrėžtų tikslų, užduočių ir jiems pasiekti nustatytų terminų būtinybė, kaip priemonė leidžianti veikti prioritetinėse srityse ir apskaičiuoti pasiektą pažangą.

Nors netvaraus vystymosi tendencijos yra ilgalaikės problemos, kurioms išspręsti reikės daug laiko, vienintelis būdas užtikrinti, kad visuomenė žengia teisinga kryptimi, yra nustatyti aiškias tarpines užduotis ir apskaičiuoti pasiektą pažangą. Todėl ilgalaikių tikslų nusistatymas neturėtų reikšti veiksmų atidėjimo tolimesnei ateičiai.

Taigi, peržiūrotoje strategijoje bus nustatyti nauji prioritetiniai tikslai kiekvienai iš netvaraus vystymosi tendencijų ir tarpiniai terminai, kurie leis ES stebėti ir vertinti daromą pažangą. Veiklos tikslai ir veiksmų planai bus nustatyti formuojant atitinkamas vidaus ir išorės sektorių politikas, kurios taip pat taps pagrindine strateginių iniciatyvų įgyvendinimo ir stebėsenos priemone, įskaitant tarptautinius įsipareigojimus, prisiimtus Tūkstantmečio deklaracijoje ir Barcelonos bei Monreėjaus viršūnių susitikimuose.

5.5. Užtikrinti veiksmingą stebėseną

Geteborgo sprendimas užtikrinti kasmetinę strategijos stebėseną pavasario Europos vadovų taryboje nepatenkino lūkesčių. Patobulinta atskaitomybės sistema bus aptarta peržiūros metu. Šioje sistemoje didžiausias dėmesys bus skiriamas trumpalaikiai ir vidutinės trukmės pažangai siekiant strategijos tikslų, kiek įmanoma labiau derinant ir paprastinant dabartines ataskaitas dėl tvaraus vystymosi problemų. Taip pat bus aiškiau apibrėžta institucinė (ypač Europos Tarybos ir Europos Parlamento) atsakomybė stebėsenos proceso metu.

Stebima bus, remiantis tvaraus vystymosi rodikliais, kuriuos sukūrė Komisija. Jie remiasi, be kita ko, įvairiais rodikliais, sukurtais sektorių politikų veiklos metu, ir jau atlikta jų sinteze struktūrinių rodiklių grupėje, kuriais buvo stebima pažanga įgyvendinant užduotis, nustatytas Lisabonos darbotvarkės reformos dalyje. Taip pat daugiau pastangų bus dedama tobulinant ateities modelius, prognozes ir tolesnį mokslinių duomenų kaupimą, siekiant stebėjimą padaryti kuo veiksmingesniu.

5.6. Stiprinti strategijos įsisavinimą ir bendradarbiavimą su visų lygių viešojo ir privačiojo sektorių atstovais.

Reikia naujų priemonių, skatinančių supratimą, susitelkimą ir visų lygių suinteresuotųjų šalių įsitraukimą. Turi būti aišku, kas už ką ir kokį laiką tarpą yra atsakingas bei kas padengs sąnaudas. Siekiant šio tikslo, Komisija išnagrinės, kaip sukurti veiksmingą partnerystę su pramonės atstovais, profesinėmis sąjungomis, nevyriausybinėmis organizacijomis ir vartotojų interesus atstovaujančiomis organizacijomis, ypač siekiant aptarti būdus, kaip sustabdyti netvaraus vystymosi tendencijas, apibrėžtas peržiūroje.

Bus siekiama didesnio nuoseklumo tarp ES vykdomų pasaulinių, nacionalinių, regioninių ir vietos iniciatyvų, skatinančių tvarų vystymąsi. Galimi veiksmai apims bendrų prioritetų nustatymą kiekvienam svarbiausiam tikslui; dvišalio mokymosi su valstybėmis narėmis ir (arba) regionais pradžia; mechanizmų nuolatiniam keitimuisi informacija apie gerą praktiką sukūrimas.

Sąjungai taip pat reikės aktyviau skatinti tęsti pradėtus kitose pasaulio šalyse veiksmus, tiek pramoninėse šalyse, pereinamojo laikotarpio šalyse, tiek besivystančiose šalyse. Komisija pasistengs užmegzti dialogą tvaraus vystymosi tikslų tema su partneriais už ES ribų, ypač su trečiųjų šalių valdymo institucijomis ir pilietine visuomene, bei su tarptautinėmis organizacijomis ir nevyriausybinėmis organizacijomis, dirbančiomis sprendžiant pasaulines problemas.

6. KITI ETAPAI

Komisija ragina Europos Vadovų Tarybą, Tarybą, Europos Parlamentą, valstybes nares, regionų valdžios institucijas ir visas pilietinės visuomenės grupes teikti pastabas apie pasiūlytas strategijos gaires. Pirmoji galimybė diskutuoti bus suteikta suinteresuotųjų šalių forumo metu, kurį rengia Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas 2005 m. balandžio 14 ir 15 dienomis. Vėliau šiais metais Komisija pateiks pasiūlymą dėl Europos sąjungos peržiūrėtos tvaraus vystymosi strategijos.